

ÍZELÍTŐ

Kossuth Lajosról, Jámbor Pál ürügyén

Kossuth Lajos kormányzóelnökké
választása

A Habsburg ház trónfosztása "április 14-ke"

Palágyi Menyhért emlékezete

Paks történeti emlékei (II.)

Milován Sándor és Czébel Lajos megnyitó
beszédei

"Zengd magyar nemzetünk"

Az olvasás évről

Jubileumi ünnepség a PA Rt.-nél

Látogatásunk Illyés Gyulánál

Kuti Horváth György könyvéről

Gáts Krisztina NAPjai - könyvismertetés

Dechant Antal megnyitó beszéde

Napsugárszínű NAPjaim

Paksi költők versei

Irány Elézium, Purgatórium

Juhász Valéria bemutatkozása

A címlapon:

a minisztartársaival együtt április 14-én Pestre érkező Kossuth a Zrínyi-gőzös fedélzetéről üdvözli a kormány fogadására felvonult ünneplő tömeget.

Tyroler József rézmetszete

Forrás: Hermann Róbert: Kossuth Lajos élete és kora (Pannonica kiadó, Győr, 2002)

Kossuth Lajosról Jámbor Pál ürügyén

Kossuth Lajos születésének 200. évfordulója alkalmából
a Magyar Történelmi Társulat tudományos konferenciát rendezett
Debrecenben, szeptember 25-26-án, "Kossuth Lajos és kora" címmel.

A Társulat tagjaként volt szerencsém meghallgatni az érdekesnél érdekesebb előadásokat, amelyek friss ismeretek birtokába juttattak. Ám a Kossuthról alkotott képem nem változott, az eddigi tanulmányaim és olvasmányaim meglehetősen pontos képet rögzítettek Kossuth apánkról. Bár meg kell jegyeznem: ezt a bennem élő Kossuth-képet igen csak színesítette Supka Géza: 1848-1849 c. kötete, amely 1985-ben jelent meg a Magvető kiadásában, Fábri Anna szöveg gondozása és jegyzete alapján. Itt ugyanis két könyvről van szó, mégpedig az 1938. március 10-én megjelent 1848-ról, és az 1945 után íródott 1849-ről, amely még soha nem jelent meg nyomtatásban, illetve a két könyvet együtt jelentette meg a Magvető Kiadó 1985-ben.

Supka korabeli újságok, levelezések és levéltári kutatások alapján a személyes kapcsolatok mutatja be, a meglévő ellentétek, szimpátiák és unszimpátiák felrajzolásával láttatja az 1848-49-es évek főszereplőit. Fantasztikus olvasmány-élményt nyújt a könyv.

Visszakanyarodva a tudományos üléshez, itt is elhangzottak olyan előadások, amelyek a bennünk élő Kossuth-képről szóltak.

Mit jelent számomra Kossuth Lajos? Petőfi Sándor mellett a legtöbbet. Ha sarkosan akarom érzékeltetni, akkor két, Magyarországot ábrázoló térképet képzelek el magam előtt. Az egyik térkép Mátyás király idejében ábrázolja hazánkat, a másik térkép pedig a Trianon utáni Magyarország térképe. A két országtérkép között ez a szöveg olvasható: az ország vezetőinek köszönhetjük. Az már részletkérdés, hogy kinek mennyit köszönhetünk. Nos, ebben a sarkosan megrajzolt képben Kossuthnak nagyon előkelő helye van, pozitív értelemben, mert ő egy független Magyarországot akart Európába vinni. A Függetlenségi Nyilatkozatban ezt így fogalmaz-

za meg: "Midőn a magyar nemzet elidegeníthetetlen természetes jogánál fogva az európai status családba önálló és független szabad státusként belép..." Tehát nem a Habsburg-ház vazallusaként képzelte el Magyarország jövőjét. Ebben sajnos megakadályozták a Habsburgok, akik már ekkor, 1849-ben ránk szabadították az orosz birodalom hadseregét. Számomra a mai EU-hoz való csatlakozás első lépéseit Kossuth Lajos tette meg a Habsburg-Lotharingiai ház trónfosztásával.

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc másik nagy vívmányának a jobbágyfelszabadítás kihirdetését tartom.

Milyen eredményei voltak ennek? Íme néhány adat:

- 1.538.096 paraszt család lett egyenrangú a nemességgel,
- 1.429.779 család lett beltelek tulajdonos,
- 2.203.307 család szabadult meg évi 36.779.076 napi ingyenrobottól,
- 2.203.307 család mentesült évi 1.054.033 forint füstpénz fizetése alól,
- 652.252 családnak szűnt meg a dézsma-kötelezettsége.

A bennem élő Kossuth-képhez ilyen és ehhez hasonló adatok társulnak, nekem ezt jelenti Kossuth.

Viszont ért egy meglepetés is Debrecenben, ugyanis a tanácskozás résztvevői megkapták a Szabó István által szerkesztett, és 1948-ban kiadott "A szabadságharc fővárosa Debrecen" című könyv reprint kiadását. Nagyon örültem ennek a hasonmás kiadásnak, mert ugyan megvan az eredeti kiadás, de az nagyon vastag, rossz minőségű a papírja, kötése gyenge, tehát nem ajánlatos gyakran forgatni és lapozgatni. Persze sokat lapozgattam és ezért ismerem a paksi vonatkozású adatait, ugyanis több helyen foglalkozik Jámbor Pállal.

Jámbor Pálról tudjuk, a Debrecenbe menekült kormányt ő is követte 1848 decemberében, erről visszaemlékezésében így ír: "Mint tudjuk, a herceg serege (Windischgrätz. Szerk.) a hegyeknek indult, a szerbek pedig tétlenül feküdtek hónapokig a sáncokban. Hogy minderről hiteles tudomást szerezzek magamnak, december vége felé Debrecenbe indultam..."

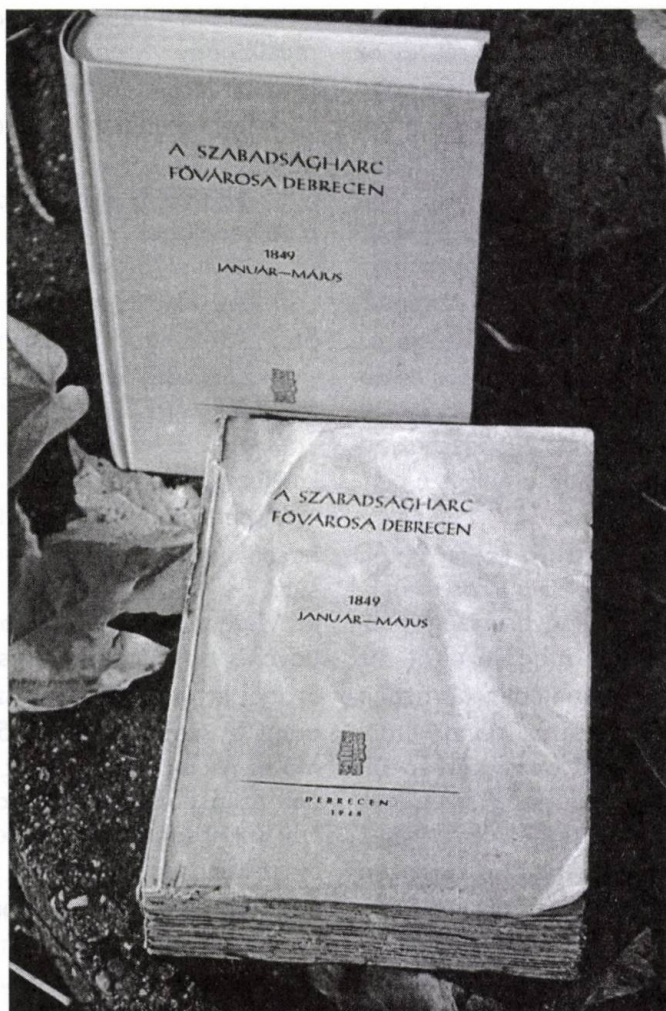
A város tele volt hazafias érzelmű menekülőkkel. Itt voltak a képviselőház és a főrendiház tűzpróbás tagjai; az irodalom is meglehetősen volt képviselve: Vörösmarty, Petőfi időnként mint hadi futár, Vachott Sándor, Jókai, Kúthy, Csernátoni, Pálffy, a színészek közül idősb. Lendvai Márton. A vendéglőből, hová egyelőre szálltunk, nem sokára magánlakba költöztem át. Könyves Tóth Mihály vendégszerető hajléka fogadott be, hol esténként tea mellett, egész irodalmi kör alakult, melynek gyakoribb vendégei gróf Teleki Sándor ezre-

des, Sámi, Dedinszki, Csernátoni, Erdélyi József voltak..."

Debrecenben a költők és írók verseikkel, írásaikkal igyekeznek szolgálni a szabadságharc ügyét. Sokan "éneklük meg" a hadseregünket, annak vezetőit. Az említett debreceni könyv 290. oldalán Juhász Géza így ír Jámbor Pálról:

"Legszaporábban Hiador gyártja szabadságdalait; hirdeti is a Március Tizenötödikében szorgalmasan: "Hadseregünk... megérdemli, hogy tovább éljen, mint vére foly." Nos, honvédeink számára, szerényen saját verseivel akarja biztosítani a halhatatlanságot. Első gyűjteménye március 10-én jelenik meg, s április elején már a IV. füzetet is reklámozza." Megénekliz az aktualitásokat.

Verset ír a "Magyar sereghez", "Dembinski", "A honvédekhez", "Bem", "Két erdélyi honvéd", "Guyon", "Fekete sipkások" és "Kossuth" címmel.

Kossuth

Háromszáz évig várt rád nemzeted -
Nem rég jövel - s több század életed,
Mert szellemed szült már több századot -
S örökre hágy nekünk egy csillagot.

Véres pallos függ álmaid felett,
De el nem éri oly fenn lelkedet.
Szónok! kitől a' zsarnok vére fagy -
Rákóczi' égből kitört lelke vagy,
Hullám, mit a vértenger fölvetett,
Hogy elmerítsd, vagy vidd fel népedet.

Szétvált e hon, de egyben egy szava:
Téged szeret, mint vérét, e haza.
Ugy néz e hon, mint sorsa' csillagát,
Küzd s győzni fog, míg fenn ragyogni lát.

Mi a szabadság? Isten szép ege,
Te lelked e kinyílt ég' gyermeke,
Börtönbe láttad első sugarát,
Rabtársul ott találtad - a hazát.

S e két rabtestvér szenvedése nagy -
Sok százados fájdalma ajka vagy
Szellő, patak, villám, tenger, vihar,
Hogy sir a lélek, sir rá a magyar.
Beszélj, beszélj, e nemzet téged ért,
Ád életet, vért minden hangodért,
Ha sors volnál, s jövőnket hordanád -
Méhed, tudom, te felszakítanád.

Előre uj Washington! ez neved,
Vidd a szabad világba nemzeted,
Kezedbe van minden nép zászlaja,
Utánad megy, mint lángod, e haza.
Nem álmadám, tudom, nagy lesz e nép,
Vezére nagy, és ő - utána lép.

Ha éjszak és dél, nyugot és kelet
Lát a világon egy uj nemzetet,
Ha éjszak és dél, kelet, és nyugot
Mutat fenn egy vezérlő csillagot,
Ha lesz egy sir, rajt' millió szemek
Mind egy szívből egy könnyet ejtenek:
Emléked egy hazának fénye lesz,
Soká mondják - Kossuthnak lelke ez.

És végül a téma lezárásaként ismét egy ver-
set idézek, amelynek témája még ma is indula-
tokat kavarr, ez pedig a kiegyezés kérdése.

Deák Ferenc keresztfia, Kossuth Ferenc írta
a verset 1868-ban:

Az Alku

Meguntátok a hosszú szenvedést:
Alkura léptetek az idegennel;
Ígértetek hűséget, feledést,
Mintha rendelkeznétek a szívekkel!

Azt hiszitek, hogy eskü és törvény
Szabadságot és jogot biztosít?
Hiú ábránd, s öntudatlan remény,
Hazánk történelme másra tanít!

Hol az erő trónol, ott van a jog:
Erő nélkül üres betű a törvény;
E törvénynek, addig hódolni fog,
Míg ti meghódoltok neki: az önkény!

Belügyekben lesz szabad kezetek;
De ezzel élni nem fogtok soha;
Egy párt lesz a hatalmon veletek,
Mely önző lesz, kapzsi és mostoha.

Felépíteni majd az államot,
Akarjátok beszéddel, tettel nem:
Nem is szabad akarnotok nagyot,
Sőt jobb, ha nem akartok semmit sem!

És köztetek lesz majd néhány magyar,
Ki független hazáról álmodoz...
Mosolyogva kérditek, hogy mit akar?
Nem ért az állam kormányzásához!

Aggódó lelkenek e jóslatát
ne ismerd meg soha, távol hazám!
Úgy sem hallgattad meg annak szavát
Ki néped atyja volt... s az én Atyám.

(Krúdy Gyula: Kossuth fia.
Magvető, Bp. 1976. 138-139. p.)

Kossuth Lajos kormányzóelnökké választása

“1849-ik év apr. 14-ke örök emlékü marad Magyarország történetében. A nemzet képviselői szokott tanácskozási teremökben egybegyűllenek, hogy nagyszerű feladatuk egyik főkérdését megoldják; s hogy Magyarország és ennek élén állott Habsburg-lotharingiai uralkodóház sorsa felett rendelkezzenek. És hogy a hozandó határozatok annál nagyobb nyilvánossággal és ünnephélyességgel történjenek, az ülés a reformátusok nagy templomában tartatott meg, több ezrenyi nép jelenlétében.

Kossuth Lajos, a honvédelmi bizottság elnöke viléz hadseregünk nyert csatáiról és győzelmes előhaladásáról tevén jelentést, kiemelé azon körülményt, miszerint itt az idő, hogy Magyarország háromszázados bilincseit lerázza, az európai status család körében méltó helyét elfoglalja, és jöjjön tiszta azon dynastiával, melly e nagylelkű és hűségében rendületlen nemzet szeretetét és hűségét, örökös hitzegéseivel, kifogyhatatlan árulásaival könnyelműleg örökre eljátszotta, - és hogy a nemzetgyűlés e tekintetben határozzon, ezt kívánja tőle a nemzet, melly szabadságharcunk terheit hiven és hazafiai készséggel hordozza; ezt igényli tőle a viléz hadsereg, melly hazánk megmentéséért életét feláldozza; ezt sürgetik a körülmények, miszerint a tartani czélzott európai congressusban rólunk nélkülünk ne határozzanak; szóval erre hívja fel a képviselőházat a háza, a világ, és az isten, a miért is a kormányelnök úr következő határozatokra szólítja fel a képviselőházat.

Indítványok:

Mondassék ki a nemzet nevében határozatilag:

1) Magyarország a vele törvényesen egyesült Erdéllyel és hozzá tartozó minden országokkal, részekkel és tartományokkal egyetemben szabad önálló és független európai statusnak nyilvánítatik; s ezen egész státus területi egysége feloszthatatlan, s épsége sérthetetlennek kijelentetik.

2) A Habsburg-lotharingiai ház a magyar nemzet elleni árulása, hitzegése és fegyverfogása által, nem különben azon merény által, miszerint az ország területi épségének eldarabolását, Erdélynek és Horvátországnak Magyarországtól elszakítását, és az ország önálló status életének eltörlését fegyveres erőszakkal megkísérleni s e végett idegen hatalom fegyveres erejét is a nemzet legyilkolására használni nem iszonyodott: saját kezeivel szaggatván szét, ugy a pragmatica sanctiot, mint általában azon kapcsolatot, melly két oldalú kötések alapján közöttle s Magyarország és tartományai között fenállott: ezen hitzegő Habsburg-lotharingiai ház, Magyarország, a vele egyesült Erdély, és hozzá tartozó minden országok és tartományok feletti uralkodástól ezennel a nemzet nevében örökre kizáratik, kirekesztetik, és az ország területéről és minden polgárjogok élvezetéről számkivettetik.

A mint hogy ezennel trónvesztettnek, kirekesztettnek és számüzöttnek a nemzet nevében nyilvánítatik.

3) Midőn a magyar nemzet elidegenithetlen természetes jogánál fogva az európai status családba önálló és független szabad statusként belép, egyszersmind kinyilatkoztatja, hogy minden más statusok irányában, ha saját jogai nem sértelnek, békél és barátságot tartani, s különösen azon népekkel, mellyek ez előtt velünk egy fejedelem alatt állottak, valamint a szomszéd török birodalmi és olasz tartományokkal jó szomszédtságot alapítani s folytatni, és a kölcsönös érdekek alapján barátságos kötésekkel szövetkezni elhatározott akarata.

4) Az ország jövő kormányrendszerét minden részleteiben, a nemzetgyűlés fogja megállapítani; addig pedig míg ez a fentebbi alapelvek nyomán megállapíttatnék, az országot egész egyetemes kiterjedésében, egy kormányzó elnök fogja maga mellé veendő ministereknek személyes felelőségök és számadási kötelezettségök mellett kormányozni.

5) Ezen határozatokban foglalt elveknek nyilatkozványba foglalása s fogalmazása 3 tagból választmányra bízatik.

A nemzet képviselői egyes akarattal és közmegegyezéssel megokérvá levék Kossuth Lajos kormányelnök úr indítványát, s a több ezerre menő nép roppant telkesedéssel visszhangozá a nemzet képviselőinek szentesítő szójátát. Öröm könnyük ragyogának a nép ezrei szemében, és nincs kétség benne, hogy a nemzet millióinak helyeslő mennydörgése hírül adja Európának s a világnak, miszerint a képviselőház mai nevezetes határozataiban az emberek és nemzetek sorsát bölcsen intéző isten akarata nyilatkozott. A nemzet millióinak e mennydörgő szójata, nemzeti feltámadásunk dicső éneke, s a száműzött hűszegő uralkodóháznak haltjudala leend.

Kossuth Lajos képviselő negyedik indítványára a ház egy szívrrel és lélekkel kinyilatkoztalá, miszerint osztatlan bizodalma Kossuth Lajos eddigi kormányelnök úr rendületlen hazafiúságában központosul, miért kormányzó elnöknek megválasztja és felelős ministerium alakítására utasítja. A hozott határozatokban foglalt elveknek nyilatkozványba foglalása pedig Kossuth L., Szacsray Imre és Gorove István képviselő urakra bízott.

A felsőház t. elnöke t. Perényi Zsigmond mellőzhetetlen kötelességének tartá azon lenni, hogy a képviselőház mai ülésében hozott nagyszerű határozatok a felső háznak azonnal tudomására jussanak, mi végett a képviselőház elnökétől az indítványokat s határozatokat megkapván, azokat, ámbár, még hitelesítve nincsenek, a felsőház elé terjeszté. És a felsőház követve a nemzet képviselőinek példáját, minden további vitatkozás nélkül ünnepélyes felállással egyhangu közmegegyezéssel magáévá tette a határozatokat s Magyarország függetlenségének megállapításához s a hűszegő dynastiának örökös száműzetéséhez, hazafitui rendületlen elhatározással, segédkezeket nyujtani sielett! - A függetlenségi nyilatkozvány formulázásával megbízott választmányhoz a felsőház Horváth Mihály csanádi püspököt és Hunkár Antal veszprémi főispánt küldé ki, - s Kossuth Lajosnak kormányzó elökké megválasztását köztetszéssel fogadta."

Közlöny, 1849. ápril 15.

Forrás: Bay Ferenc: 1848 napi-sajtója (Officina, 1948. 141-144. p.)

Április 14-ke

A habsburgi ház 1849. ápr. 14-én száműzetett a magyar trónból. Sorsát megérdemlé.

A nemzetnek 300 éven át, de főleg a legközelebb lefolyt iszonyu esztendőben, elég alkalma volt ezen uralkodóház hitszegése, árulása és határtalan ármánykodásáról meggyőződni. Mi örülünk száműzetésén; örülünk pedig annyival inkább, mert száműzetése nem elhamarkodva, hanem akkor történt, amidőn minden magyar meg volt annak szükségességéről győződve.

A nemzet gyűlés jelenlegi politikája leghelyesb volt. Nem engedte magát azon kedvező események által elragadtatni, mellyek szemeink előtt a jelen tavaszon lefolytak; nem vágta el a nemzet jövőjének útját hirtelenkedve, hanem eljárta a nemzet ügyében azon józan meggondoltsággal és mérséklettel, melly életre való nemzeteknek egyedül tulajdona.

Észak-Amerika, melly jelen szabadságharcunkban egyedüli példánykép legyen előttünk, - így s nem másképp járt el. Midőn biztos reménye volt szétörhetni a zsarnok angol kormány rabláncait, kimondta: hogy többé idegen zsarnok jármot nem tűr. Midőn elég erősnek érezte magát, a független, szabad, önálló statusok közt becsülettel megállhatni, kimondta, hogy: független, önálló és szabad akar lenni. És amit kimondott, fegyvereinek hatalma és erkölcsi nagyságának sulya által ki is küzdé.

Ezekután barátokat, szövetségeseket keresett, és talált. Az európai nemzetek barátságukkal, fegyverökkel s pénzökkel gyámolták nemes czélja kivívásában.

És Észak-Amerika itt megállott. Midőn a függetlenséget kimondá, nem határozta meg a statusformát is, hanem várta, miként fejlenek a körülmények, s melyik lesz azon kormányzási forma; melly rája üdvöt hozand. És a köztársaságot csak akkor mondá ki, midőn annak megtarthatásához teljes reménye volt, az ellenséget egészen meggyőzte.

Magyarország körülbelől ezen mérséklett, de férfias politikát követte s kell, hogy kövesse. Fegyvereinek a szerencse kedvezett, és midőn a győzelemhez teljes reménye van, nem mondott többet ki: mint hogy rabszolgá többé lenni nem akar, hanem

visszalép a szabad, önálló, független statusok sorába - és nem vágta el jövő útját, nem compromittálta az elérhető az elérhetetlenért. Feltartotta a jövőnek és az európai combinationnak annak meghatározását: minő kormányzási rendszert fog megállapítani. Elégnek tartá most ki mondani: hogy független akar lenni - s lesz is; hogy az európai nemzetek közt barátokat akar szerezni, s most egy ideiglenes kormányt kíván alkotni.

Most meggyőződésünk szerint az új kormánynak következő politikát kell követnie:

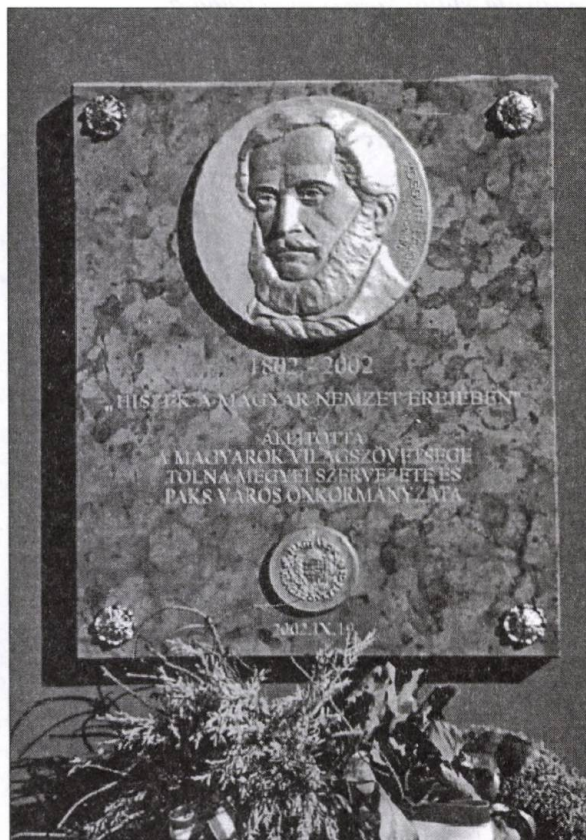
1. Minél több barátokat szerezni az európai nemzetek közt.

2. Haderőnket szaporítani, erősíteni, hogy legyen a magyar nemzet tiszteletben barátai előtt, s rettenetes "ne nyulj hozzám" ellenségei előtt.

3. A legyőzött külön ajkuakat a törvényes rendre és engedelmességre visszatéríteni; semmi kiváltságot nálok nem tűrni, de velök minden jogot megsztani.

Alföldi Hirlap, 1849. április 22.

Forrás: Bay Ferenc: 1848 napi-sajtója (Officina, 1948. 144-146. p.)

Emléktábla a Kossuth Lajos utcában

A Paksi Polgári Kör 2002. november 4-én emlékkonferenciát rendezett Bolyai János születésének 200. évfordulója alkalmából az Energetikai Szakközépiskolában.

Toró Tibor, a temesvári egyetem elméleti fizika tanszékének professzora Bolyai János munkásságát tekintette át; Ács Tibor egyetemi magántanár A hadmérnök Bolyai címmel tartott előadást; Németh László: A két Bolyai című drámáját Tüskés Tibor irodalomtörténész elemezte. Gacsályi József előadása is az emlékkonferencián hangzott el.

Palágyi Menyhért emlékezete

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Egy olyan tudósról fogok szót ejteni, akinek élete és emlékezete magában hordozza a magyar tudomány oly sok kiválóságának sorsát, tehát a nemzetközi hírnevet és a nemzeti amnéziánk tényét. Pedig Bolyai nyomán és ezen a helyen említést érdemel ez a már-már feledett tudós is, nevezetesen Palágyi Menyhért, aki humán területen és a reáliák világában egyaránt emlékezésre méltó munkákat tett le korának asztalára. A matematikus, fizikus, filozófus és irodalomtörténész sokoldalú tevékenységéből kiemelném azokat a jellemzőket, amelyek hazánkban és Nyugaton ismertté tették nevét. Róla emlékező előadásomban élete meghatározó állomásainak ismertetése után kitérek filozófiájának a szaktudományban novumot jelentő főbb megállapításaira, majd arra, milyen szerepet játszott Bolyai János Palágyi gondolkodásában és végül Palágyi Menyhért irodalomtörténeti tevékenységéről fogalmazok meg gondolatokat, különös tekintettel Madách Imre élete és költészete című kötetére.

Palágyi Menyhért Pakson született Bolyai János halála előtt jó egy hónappal, 1859. december 16-án. Apja a helyi kántor, Silberstein, aki fiát Melchior Salamon néven anyakönyveztette. A család továbbköltözött Temesvárra és Kassára, ahol a gyermek elvégzi a reáliskolát, majd 1877-ben a műegyetemre jár, ahol matematikát és fizikát hallgat. Huszonegy esztendő, amikor az Akadémia kiadja Vonalgeometriai tanulmányait. Érdeklődése a filozófia felé fordul, doktori értekezése is ebben a tudománykörben mozog. Az ész törvénye című dolgozat 1896-ban jelent meg. Öt évvel később adja ki az idő-tér viszonyról írott könyvét, amely valóban kiváltotta sokak figyelmét a filozófia világában.

Ezen közben teljesen újszerű irodalom-felfogása is ismertté teszi. Az egyeduralkodó népnemzeti iránnyal szemben fogalmaz meg friss esztétikai kiinduló pontokat. 1882-ben az Irodalmi Lapok, '87-ben az Új Nemzedék, 1896- és '97-ben pedig a Jelenkor - igencsak beszédes - című folyóiratok szerkesztője. Éltre szólóan összebarátkozik Tolnai Lajossal, akiben Kemény Zsigmond és Eötvös József szellemi örökösét látja. Két nagy munkájában, amelyet Madáchról, illetve Petőfiről ír, a jövő korok magyar irodalmának előfutárait igyekszik megjeleníteni.

Budapesten, majd a kolozsvári egyetemen tanított, és 1918-ban, a Károlyi-kormány Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumában is dolgozott. Ekkor azonban már Lipcsében, Halléban

és Berlinben is szívesen adták ki munkáit, s 1919-től végéig, 1924-ben bekövetkezett haláláig Darmstadtban élt és tanított az egyetem professzoraként.

Filozófiai munkásságából kiemelném azt a momentumot, amely nem maradt nyomtalan a huszadik század első felének német filozófiájában. Egyfajta panteisztikus ontológiát körvonalaz a dualizmus feloldására vonatkozó filozófiai elmélete. A formális és a tartalmi logika külön megjelenését ugyanis hamis jelenségnek tartja. Az ész törvénye (A logika új alapvetése) (Pátia 1986) című munkájában ezt írja:

“Mind a kétféle logika egyaránt ferde világfölfogást hozott létre. Az alaki logika szülőanyjává lett az úgynevezett ‘scholasticismus’-nak, mely ellen joggal intézett hadjáratot az újkori nyugoti bölcselem. Viszont ez az újkori nyugoti bölcselem, föllázadva a gondolat alakiságával való visszaélés ellen, ebbeli ellenzékiségében túllőtt a célon, s az érzéki tapasztalat s ezzel kapcsolatban a lélektan nevében hadat indított a gondolatokat alakító, szervező, egyszóval törvényhozó ész ellen. Ezt a törvényhozó ész jogaihoz juttatni az újkori nyugoti bölcselemmel szemben célja jelen dolgozatomnak.”

Palágyi Menyhért - a két logikai megközelítés egyesítésére törekedvén - eljut egy teológiai tartalommal töltött program kidolgozásának szükségességéig. Az új logika tehát a formális logika és az ő kifejezésével élve “ismerettan” együttes megjelenése lehet. A nyelv és beszéd viszonya mint prioritás kap helyet érvei között:

“...midőn a nyelv tagoltságát vizsgálom, e tagoltságban nem üres alakiságot látok, hanem gondolatot, mely az ember minden gondolatát szervezi. Vagyis látom benne az észnek legfelsőbb elvét, törvényét. Az észnek e törvénye egyszersmind a természet legfelsőbb elve, törvénye. Ugyanaz az erő, mely minden természeti jelenségben működik, nyilatkozik meg azon természeti jelenségben is, melyet nyelvnek nevezünk. Nem lappanghat a nyelv szerkezetében, s ezzel együtt is az észben is más törvény, mint amely a természet egészében rejlik.”

Alább pedig egy következtetés:

“A világ pedig nem egyéb, mint a lényeg (Isten) megjelenése: ez ama gondolat, mely min-

den gondolatban tudva vagy nem tudva, akarva vagy nem akarva bennfoglaltatik. Ez az ész törvénye.”

Ugyanez az alapvetés jelenik meg a térről és időről alkotott felfogásában is. Ugyanis nála az érzéki és nem érzéki elválaszthatatlan egymástól. Érzéki és szemléleti oldal együttes megjelenése a megismerésben kiküszöbölhetetlen. Tehát ami nem tér- és időbeli, az mind térben és időben jelenik meg:

“Minden, ami szemlélhető, okvetlenül térben és időben válik szemlélhetővé... Nem létezhet külön térszemlélet és külön időszemlélet... A kiterjedés mindig csak időtartam képében, az időtartam mindig csak kiterjedés képében szemlélhető. Ez a tér és idő egységének elve. És ezt az elvet nevezem a szemlélet törvényének.” - írja A szemlélet törvénye (Jelenkor, 1. évf., 1896. 40. sz.) című elmélkedésében.

Az 1901-ben írt Neue Theorie des Raumes und der Zeit című munkájának utolsó fejezetében írja föl négydimenziós tér-idő koordinátáját, amelyben az idő merőleges mindhárom térkomponensre. Ezt a modellt Palágyi Menyhért “metodinamikai” modellnek nevezi, a számításokat a jövőre bízva.

Most nem térek ki Palágyi véleményére az einsteini relativitás elméletét illetően, amelyet az új világmechanika kidolgozásának kapcsán fogalmaz meg, de az attól való különbségek (pl.: a matematikai kalkulatív elemek eltérése) ellenére, és az azzal való hasonlatosságokkal együtt (mint a tér-idő kapcsolat modellszerű megállapításának igénye) bölcséleti jelentőségét többen hangsúlyozták és hatása elvitathatatlan. Werner Deubel a Zeitschrift für philosophische Forschung lapjain Palágyi megállapításáról mint zseniális felfedezésről ír.

Palágyi Menyhértet azonban nem csupán “filozófiai felfedező” munkájáért érdemes említeni a Bolyai-konferencián, hanem mert egyéb ide vonatkozó adat is köti egymáshoz a két tudóst. Tardos Krenner Viktornak a Nyugat 1924-es számában megjelent írásából idézek, amelynek címe: Emlékezésem Palágyi Menyhértra. A tanítvány ebben úgy idézi meg a mestert, ahogy Platón vagy Xenophón Szókratészt.

“Van egy témám, amibe bele szeretném

vinni a filozófiámat, az én sorsom képe volna ez. - idézi az író Palágyi szavait. - Magyar téma, a Bolyaiakról jutott eszembe. A voltaképeni Faust-téma - a tudományos igazságra törrő szenvedély tragikus bukása. Az apa és a fiú közti ellentétet szimbolizálja. - A fiatal Bolyai Párbajra hívta atyját egy tudományos kérdésben, ezt én így akarnám felhasználni... Az egész cselekményt a bizánci korba helyezném, Bizánc végnapjai idejébe; egy híres Mágus, de igazi tudós volna az öreg Bolyai, fia, a versenytársa a tudományban, infernalis szenvedélyétől hajtva, túl akarna tenni apján, siettetni akarja az apja által előkészített kísérlet eredményét - egy borzasztó robbanás romokba dönti a laboratóriumot, az öreg Mágus a romhalmaz alá kerül. A megrendült fiú apja holttestére borulva siratja elődjét, hiszen szerette őt, mint más fiú az atyját, a katasztrófát csak mérhetetlen tudományszomja hozta reá. A közeledő oszmán had őrtüzei látszanak a távolból, éjjel van, a hold világa deríti csak a sötét romokat, hallatszik az oszmánok egy-egy rettegő ágyúlövése. A falszakadékokon kárörvendő démonok ülnek, gúnyolva az emberi nem hiú tudásvágyát, szörnyű szenvedéssel fenyegetik a gyilkos fiút, ki most felegyenesedve büszke daccal feleli a démonoknak, hogy semmi, semmi a szenvedés az igazság örök voltával szemben, ki fenyegetheti őt, ha az igazság birtokában van?! A démon gúnyolja: igazság? Az igazság az, hogy megölte atyját! Vajon megvigasztalja-e majd ez az igazság? A démonok hahotázva tűnnek el - a fiú atya holtteste elé lép, azzal záródik a jelenet: nem - még az sem tántorítja meg, hogy atya gyilkosává lett - mert minden veszteséget felér az igazság bírása, s ő - jobban bírja azt az igazságot, mint az atya, - az utód mélyebbre lát az elődnél, s ha szenvedélyében el nem sieti a dolgát, atya maga elismerné a fiú nagyobb igazságát és győzelmét atya felett."

Íme, egy tragédia váza, programja a két Bolyairól. Szerkezetében Madách hatásával, ám Petőfi szenvedélyességével és kérlelhetlenségével. Palágyi ugyanilyen, megalkuvást nem tűrő és kemény a szoborrá avanszált auktorokkal szemben is. Ugyancsak Tardos Kren-

ner feljegyzéseiből ismerjük Palágyinak a tragédiáról mint műfajról alkotott szemléletét:

"A német irodalom tragédiához olyanok, mint a mesebeli számár a két köteg széna között, s mert nem tudják, melyiket egyék meg, éhen vesznek... A tragédia hőse olyan, mint a kilőtt ágyúgolyó, csak egy célja van, azon török ketté. Nem abban áll a tragikum, hogy ezt is szeretném, meg hát azt is - ami voltaképpen azt jelenti, hogy bizony egyiket sem - de hogy azt az egyet annyira szeretem, hogy belépusztulok abba a szeretetembe."

Palágyi Arisztotelész Poétikájának felülbírálója is. Nem fogadja el annak zártságát. Magát Arisztotelészt skatulyázó skolasztának mondja, aki mérhetetlen károkat okozott.

"Mi az, hogy a tragédia félelmet és szánalmat gerjeszt? - jegyzi fel a tanítvány Palágyi szavait. - Nem definíció. Mert nem mondja meg, mi az, ami félelmet gerjeszt: az emberfeletti szenvedély! A szánalom, az együttérzés járulékos."

Palágyinak az irodalomtörténet terén két nagy teljesítménye van: az egyik Madách Imre élete és költészete, amely 1900-ban jelent meg, a másik Petőfi című könyve, amely egy kiadói sorozat, a Petőfi-Könyvtár 13. darabja. E sorozat köteteinek írásával többek között olyan szerzőket bíztak meg, mint Kéry Gyula, Gyulai Pál, Endrődi Béla, Gárdonyi Géza, Vikár Béla, Hevesi Sándor és Herczeg Ferenc.

Palágyi Madáchról írt kötete - a kevés előzmény ellenére - az egyik legalaposabb monográfia, de mindenképp az első összefoglalások egyike, amely a drámaköltőről megjelent.

Palágyi mindenekelőtt a tényeket tiszteli, a helyszínekig utánajár az adatoknak. Meg akarja érteni azt a helyet, amely teret adott a költő azon esztendeinek, amikor a Tragédiát feljegyezte, s meg akarja menteni azt a történeti időt is, amit utolér. Ezért megy el Alsósztrégovára, ahol helyet foglalhat szavai szerint "a Madách-kastélynak ama boltozatos nagy szobájában, amelyben Madách Imre lakott." Itt főleg a költő Aladár fia látja el használható adatokkal, de Madách olyan gyermekkori ismerőseit, egykori barátait is felkeresi, akik közel álltak a drámaíróhoz, és egyedi ismeretekhez juttatják.

Palágyi Menyhért olyanképpen súlypontozza anyagát, és sok olyan megállapítást tesz, amely ma is figyelemreméltó és időtálló. Felismeri, hogy az Ember tragédiája nem mutatványszámba menő világdráma, hanem sokkal összetettebb történések mélyén keletkezett.

A mű az ő következtetése szerint: "szerelmi költemény is, mert nemcsak politikai és társadalmi viszonyainkban, hanem egyszersmind a költő legbensőbb magánéletében is gyökerezik. Soha költő magánélete nagyobb egybenhangzásban nem folyt le a nemzet közéletével, és soha e nemzeti élet nem volt nagyobb összhangban az emberiség legmagasabb érdekeivel, mint ama bukásban is nagyszerű időszakban, melybe századunk derekán Madách Imre életpályája esik. E kettős összhang emeli őt nemzeti költőink közül a világirodalom nagy íróinak sorába."

Palágyi tehát, akárcsak filozófiájában a szemléleti egészre törekszik. Élet, haza és költészet egyetlen koordinátarendszerben mutatkozik. Felismeri, hogy Madách "Történeti drámai költeményei mögött ott áll a klasszikus magyar hazafi, és írja bár az egész emberi nem tragédiáját, alakjainak minden érzésszála visszavezet magánéletének válságaihoz."

Tehát nemcsak a lírai költemények kísérik végig a költő életmozzanatait, hanem a Tragédiát olyan műnek tekinti amely szintézisében hordozza az egyén és a világ viszonylatát. Palágyi maga is empátiával tekint Madách sorsára, s az ő szemszögéből ítéli meg a költő életének szereplőit. Felismerései így is, vagy talán éppen ezért megszívlelendőek, akár az anyát, akár a költő feleségét, akár a barátokat jellemzi. Megállapításait mindig forrásokkal támasztja alá, ez által időben mindig visszalép a költővel együtt, és így a tények alapján állnak meg

következtetései. S noha Palágyi óta más korok másként látták és látják Madáchot és életművét, máshová helyezik a súlypontokat - ami problémák változásának és az adatok gyarapodásának természetes folyamánya -, az 1900-ban kiadott könyv olyan, elfeledettnek hitt s lényegtelennek látszó momentumokat is fölvo-nultat, amelyekhez nem árt visszanyúlni a nagy költői teljesítmény mai vizsgálóinak sem.

Madáchról szólva ekképpen összegez a monográfus Palágyi Menyhért:

"Mérhetetlen magasságokból tekintett alá önmagára, saját életére: úgy, miként Ádám, mikor Luciferrel szelvén a világűrt, a földet már csak egy csillagpontnak látja. És mert ily magasból szemléli önnön életét, azért látja magában az egész emberiséget. De nem lett volna ember, és érzése nem lett volna igaz érzés, ha romba dőlt életének gyásza egy-egy pillanatra nem húzta volna le a földre, ha keserveinek óriás terhe alatt nem inog és nem roskadozik. És ha Istennel társalgó lelke egy-egyű ponton - mint láttuk - súrolja is a föld porát: nem rójuk föl azt a lángeszű költőnek, hanem az érző embert, a jó embert annál inkább a szívünkbe zárjuk."

Végül pedig egyet kell értenünk Dr. Töttös Gáborral abban, hogy Palágyival, aki nélkül Németországban, de nálunk sincs számottevő filozófiai vagy irodalmi lexikon, szülőmegyéje és - városa nem tud mit kezdeni. Vagy fogalmazunk egészen pontosan, nem tudott mit kezdeni, mert itt és most talán valami elkezdődött. Örülök, hogy közösen vethettünk egy pillantást - Bolyai méltatásához kapcsolódva - egy másik tudósra, akit méltatlanság volna elfeledni, mert nélküle nem lenne teljes nemzeti és tudományos önismeretünk.

Felhasznált irodalom:

- Komlós Aladár: Palágyi Menyhért = Magyar Csillag, 1943
 Palágyi Menyhért: Madách Imre élete és költészete, Bp., 1900
 Székely László: Filozófiai és fizikai téridő (Palágyi Menyhért tér-idő elmélete és az Einstein-Minkowski-féle relativitáselmélet) = Magyar Filozófiai Szemle, 1994
 Tardos Krenner Viktor: Emlékezéseim Palágyi Menyhértra = Nyugat, 1924
 Dr. Töttös Gábor: Rejtett értékeink, Szekszárd, 1995

■ Gacsályi József

Paks történeti emlékei II.

A BISKÓI KOMPTRAGÉDIA EMLÉKÉRE:

A homokkőből készült emlékmű az Úr Jézust ábrázolta életnagyságban, bal kezében fakeresztet ölelt magához, jobb kezével a Duna felé mutatott.

A márványtáblák szövege: *“Emlékül a Sz. Szív 216 zarándokának kik 1887. évi június 18-án e révpart közelében a Dunába haltak. A paksi katolikus közönség 1903.”*

“Ad uram, hogy akik Sz. Szíved dicsőségét keresték a földön, annak látásában gyönyörködjenek az Égben.

Az örök világosság fényeskedjék nekik.”

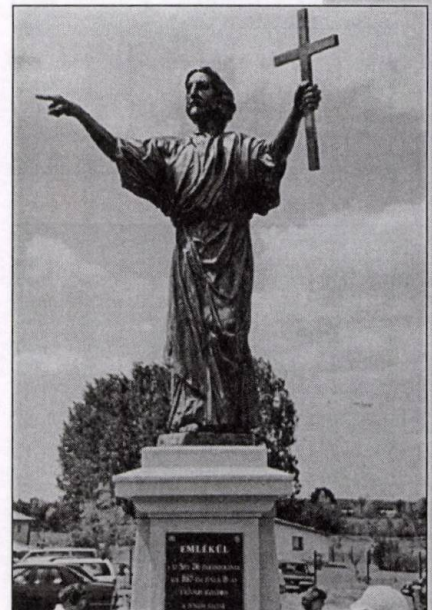
Az emlékmű maradványa a Városi Múzeumba került.

A BISKÓI KOMPTRAGÉDIA KRISZTUS-

SZOBRÁT Farkas Pál szekszárdi szobrászművész készítette. Felszentelte dr. Paskai László bíboros-prímás 2000. június 16-án. A szobor talapzata azonos az eredeti emlékmű talapzatával, csak fel lett újítva.

(Az emlékmű a Duna partján, a PA Rt. Csónakháza előtt látható.)

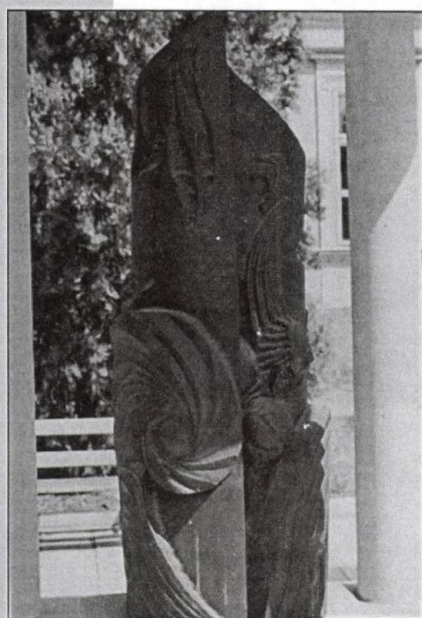

Az 1919. július 26-án vörös terror áldozata lett Bakonyi András, 45 éves csendőr őrmester, járási főfelügyelő, és helyettese Csala Bálint, 32 éves csendőr őrmester. Emléktáblájuk a képen látható, de már lebontott épületen állt.

A BISKÓI KOMPTRAGÉDIA 100. ÉVFORDULÓJÁRA:

A 120 cm magas, 50 cm átmérőjű, rézdomborítású, fatörzsre emlékeztető módon készített oszlop egy 160 x 160 cm alapterületű, négy oszlopon nyugvó réztetővel ellátott, 324 cm magas építményben helyezkedik el. Az egész együttes emlékeztet a megyei népi építészeti hagyományokra és távolról a pestis oszlopokra. Az építészeti tervet Markolt László kecskeméti építész készítette, a rézlemezhangert és az azon megjelenő, a katasztrófára jelképekkel utaló dombormű Turi Endre kecskeméti festőművész munkája. (A nyugdíjasok háza bejárata előtti parkban található.)

TANÁCSKÖZTÁRSASÁGI EMLÉKTÁBLA:

A volt községháza udvarán akasztották fel 1919. augusztus 13-án Wiedemann Antalt, a paksi direktorium elnökét, és Mihalik Gézőt, a direktorium tagját a Dunántúlon végigsöprő fehér terror különítményesei.

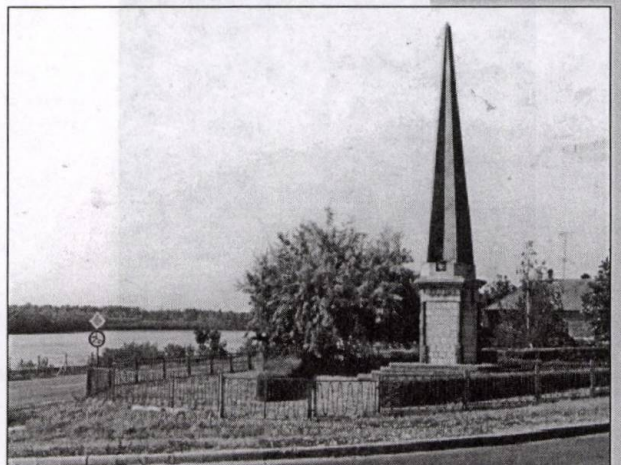

A VOLT KÖZSÉGHÁZA UDVARA

SZOVJET HŐSI EMLÉKMŰ:

A II. világháború utáni első nyilvános ünnepség keretében avatták fel 1945. február 23-án. "Az örökös harc közben arra is szakított időt a szovjet vezetés, hogy hősi halottaiknak örök emléket állítsanak. Már januárban megkezdik az emlékmű építését. A kivitelezők Paks kőműves társadalma, köztük Tuba János és Jantner János volt. Az építkezés tolmácsa Széles Béla." Erről leánya, dr. Széles Klára visszaemlékezéséből tudunk: "Édesapám oroszul 45-ben tanult meg, hat hét alatt, persze konyhanyelven, de tolmácsolni tudott az eredeti emlékmű építésénél."

TANÁCSKÖZTÁRSASÁGI EMLÉKMŰ IMSÓSBAN

Az emlékmű volt márványtáblájának felirata:

*"Időben tőle egyre távolabb,
lélekben hozzá egyre közelebb.*

*Emléke bennünk nemcsak megmarad,
de nőve nő..."*

(Gábor A.)

"Mártírunk Takács György, a direktórium elnökének emlékéül, ki 1919. augusztus 9-én ezen a helyen áldozta életét.

Állította a 25 éve szabad Paks község lakossága."

A jelzett időpontban és helyen még kivégezték Ganzer Gyula napszámost, Levkovics Simon kereskedőt és Blau Ödön budapesti lakost.

VILÁGHÁBORÚS EMLÉKMŰ DUNAKÖMLŐDÖN:

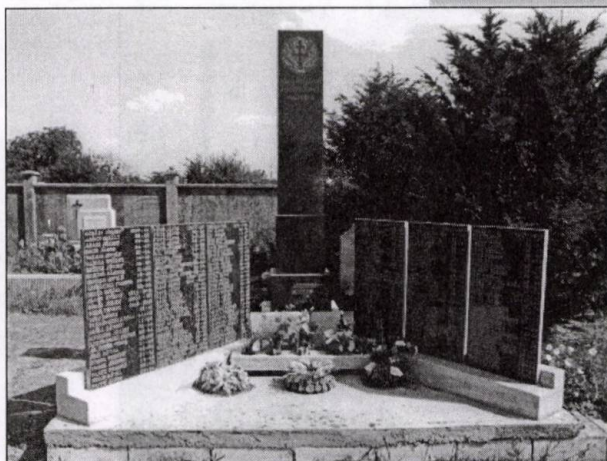
Tervezte Palotás József szobrászművész. Címe: Oszlop. "A szürke gránit-oszlop felső részén megjelenő, fehér süttöi mészkőből faragott felhőformák jól oldják az oszlop mértani formáját, barokkos reminiscenciájukkal a Szentháromság-oszlopok hangulatát idézik; az egész terv keretetlen, magától értetődő fogalmazásánál fogva illik a környezethez." (Részlet a Képzőművészeti Lektorátus állásfoglalásából.)

Az emlékmű avatása 1992. november 8-án történt.

A II. VILÁGHÁBORÚ ÁLDOZATAINAK
EMLÉKÉRE:

“Hősök emlékoszlopa”. Emeltette: Farkas
Ferenc és neje, Péger Mária. Felszentelve:
1991. május 18-án a katolikus temetőben.

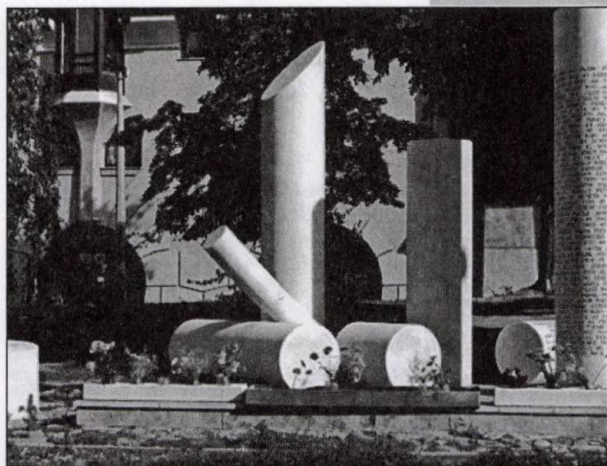
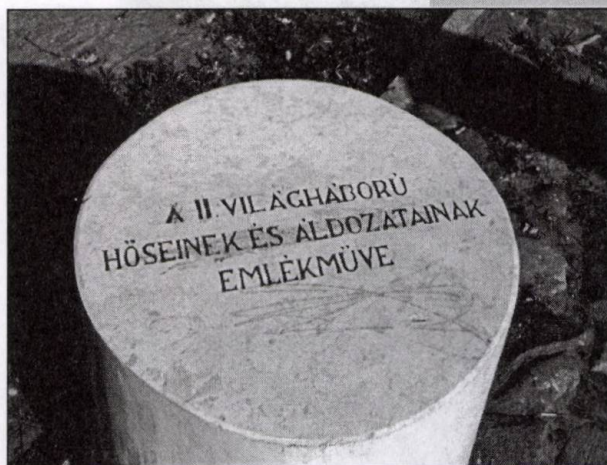

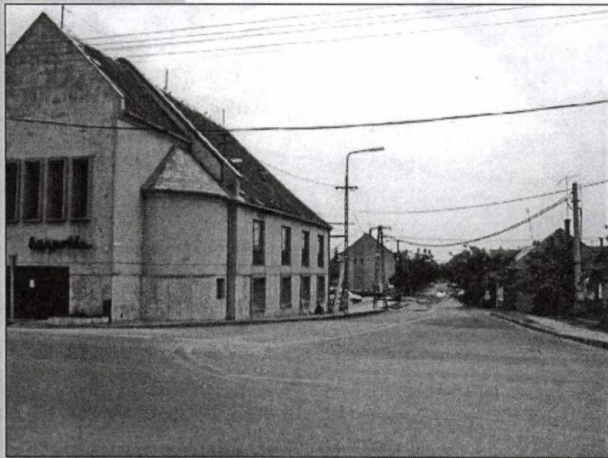
A II. VILÁGHÁBORÚ HŐSEINEK ÉS
ÁLDOZATAINAK EMLÉKMŰVE

Az emlékművet Halász Károly festőművész
tervezte. Felavatva 1991. október 27-én.

Az egyik oszloptörzsön 163 név szerepel,
míg az egyik törött fekvő oszlopon az 1944
nyarán elhurcolt zsidó polgárokra
emlékezik.

Az ünnepségen Kéry Kálmán ny. vezérezre-
des volt jelen és beszédet is mondott.

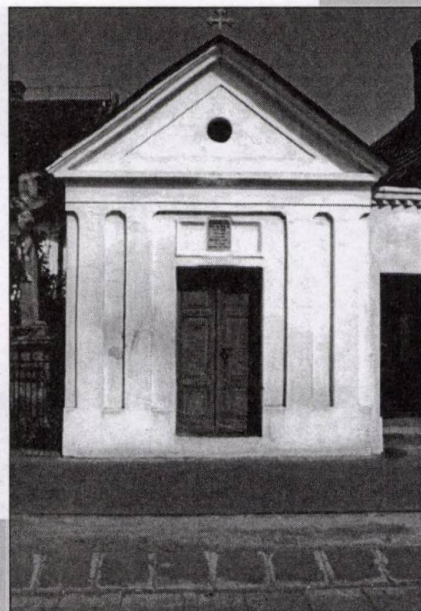

A PAKSI GETTÓ

1944. április 26-án hoztak rendeletet - 1610/1944. - a gettó felállításáról és május 1-jén fel is állt. A gettó felszámolása június végén történt, amikor 740 főt elszállítottak Pécsre, az ottani gyűjtőhelyre. A Városi Könyvtár falán lévő emléktáblát a holocaust 50. évfordulóján, 1994. június 7-én helyezték el. Az ünnepségen a Zsidó himnuszt a budapesti Anna Frank Gimnázium énekkara adta elő. Emlékbeszédet Schweitzer József országos főrabbi mondott.

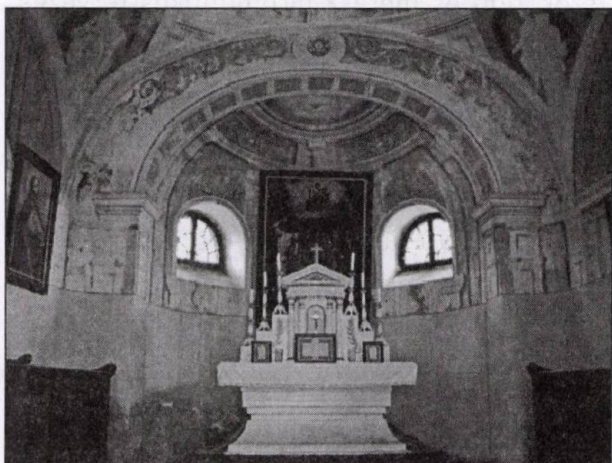

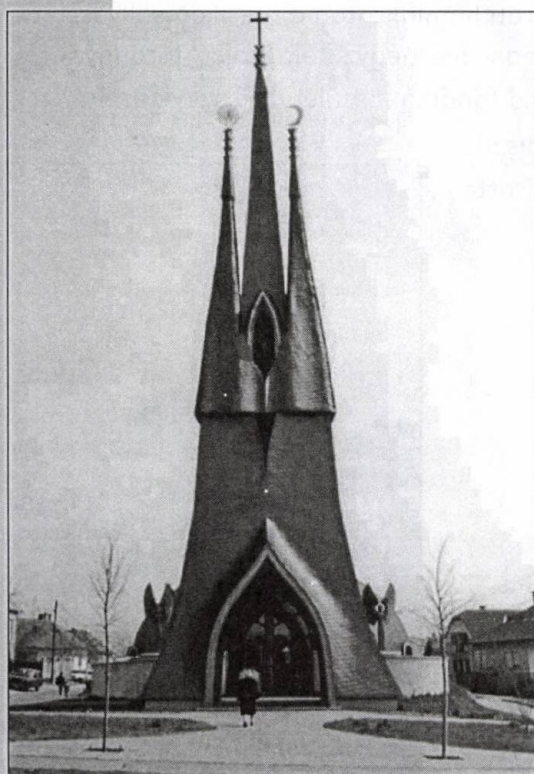
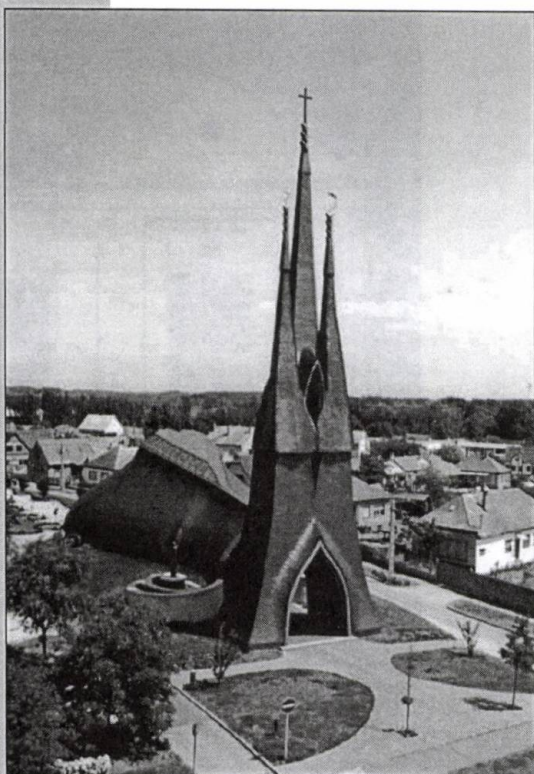
SZENT VENDEL KÁPOLNA:

Barokk épület, klasszicizáló homlokzattal. Egyszerű lábazata és háromtagú főpárkánya van. A bejáratától jobbra-balra 1-1 páros lábazatnélküli dór lizéna. A kapu keretezés nélküli. Fölötte egyszerűen tagolt tükörben: "18-IHS-69" felirat. Haffner János építtette 1746-ban. Homlokzatát 1869-ben átalakították. A bejáratától kissé jobbra fogadalmi kereszt áll.

SZENT RÓKUS ÉS SZENT SEBESTYÉN KÁPOLNA:

Egyterű barokk épület, klasszicista részletekkel, egy toronnyal. 1780-ban már állott. Egyszerű lábazata és egytagú főpárkánya van. A bejáraton a falisíkon süllyesztett tükrök, a főpárkány fölött barokk oromzat, falsíkokban álló négyzetalaprajzú toronnyal. A kőlapos padozatban márványtábla, özvegy Vigyázó Ignátné, született Csuzy Josefa sírfeliratával. A bejáraton a szép barokk vasalás díszíti. A kápolna előtt provinciális feszület áll, készítette Fughsz Mihály 1854-ben.

A SZENTLÉLEK TEMPLOM:

(“a Makovecz” templom)

Kolbert Mátyás esperes plébános 1986. június 3-án kelt és a Tolna Megyei Tanács elnökének címzett levelében fogalmazza meg a paksi római katolikus hitközség igényét egy, az újvárosban felépítendő hitoktatási épület felépítésének engedélyezésére.

“A hitoktatási épület igényével kapcsolatban a paksi városi tanács elnökének telekbiztosítását, hozzájárulását és támogatását tudva, tisztelettel fordulok a Tolna Megyei Tanács elnökéhez, hogy a római katolikus egyház eme igényéhez hozzájárulni és azt támogatni szíveskedjen.”

A fent említett napon hasonló tartamú levél ment dr. Cserháti József pécsi püspökhöz. A terv mindenhol megértésre talált, így már 1987. február 11-én Makovecz Imre építész megbízást kapott a “Kodály Zoltán utcában kijelölt területen épülő római katolikus templom” megtervezésére. 1987. december 23-án dr. Cserháti József pécsi püspök levélben értesíti Jákli Péter tanácselnököt, hogy Makovecz Imre elkészítette az építendő templom első tervét, melyet a paksi egyházközség küldöttsége elfogadott. “A kissé szokatlan és merész újromantikus tervezés az új városrésznek is felhívó jelleget ad”, írja Cserháti püspök. 1988. májusában kitűzik a templom helyét, de nem a Kodály utcában, hanem attól lejjebb, a Hősök terén. A templomot 1990. június 3-án, Pünkösöd vasárnapján szentelte fel Máyer Mihály pécsi megyéspüspök. A templom harangja Passauból érkezett ezzel a felirattal: “Akikért a harang szól - Paks, 1990.”

IVÓKÚT: ("Halas fiú")

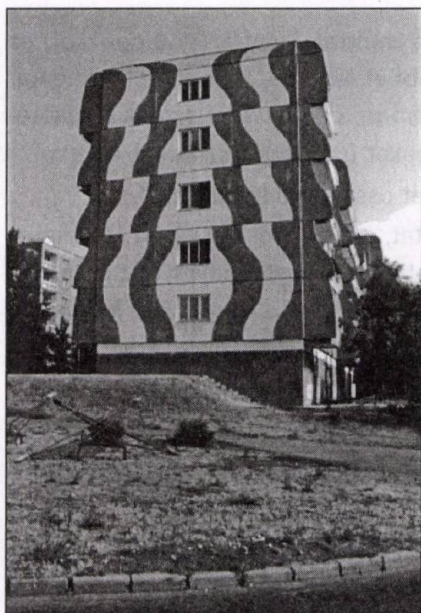
A díszkút tervezésére Kiss Kovács Gyula szobrász és Link Péter építész kapott megbízást. Kiss Kovács Gyula 1985-ben meghal, munkáját felesége, Tóth Emőke szobrász vette át, segítője Polonyi Károly Ybl-díjas építész. A kút ünnepélyes átadására 1987. június 4-én került sor.

A TULIPÁNOS HÁZAK

Épült 1974-75-ben.

1972-ben Csete György vezetésével alakult meg a Pécsi Ifjúsági Iroda. Az egyetemről frissen kikerült építészek mást, szemléletben, gondolkodásmódban újat kerestek, s ezt az organikus építészetben találták meg. "Úgy érzem, mintha erdőben járnék, amikor a házak között vagyok, pedig még nincsenek fák" - mondta valaki Pakson. A fák növekvő, változó, azonos elemekből felépülő szerves alakzatok. Gyökerük, törzsük a földhöz köti őket, lombozatuk, koronájuk a fény felé fordul. Szándékunk szerint kicsit ilyenek a paksi házak is, ahol az Atomerőmű lakótelepén kísérletet tettünk az egyhangúság feloldására. Átfogó és teljes megoldást mi sem tudtunk adni, csak részeredményeket mutathatunk fel. Úgy véljük mégis, hogy munkánkkal hozzájárulunk egy probléma-rendszer megfejtéséhez, írja Csete György a Mozgó Világ 1975-ös első számában.

Kapcsolatok

Október 13-án Paks egyik testvértelepülésén, Viskén falunapot tartottak.

Az alábbi beszédek a templom mellett tartott ünnepségen hangzottak el. (G.I.)

MILOVÁN SÁNDOR A KMKSZ ALELNÖKE

Hölgyeim és Uraim!
Visk város lakosai, kedves vendégek!

A KMKSZ elnökségének nevében tisztelettel köszöntök mindenkit, aki eljött ide, hogy részt vegyen a közös ünnepelés örömeiben. Mert öröm számunkra látni, hogy egyre több település érzi szükségét, hogy falunapot rendezzen, felfedezze és ápolja múltját. Mi ebben a jövőépítés zálogát látjuk, mert építeni csak erős és kellő keménységű alapokra lehet. Az ébredező lokálpatriotizmus tulajdonképpen vágy átvenni a stafétabotot elődeinktől, és továbbadni utódainknak. Szerencsés népeknél, akik szélszűkebb vidéken élnek ez könnyű feladat. Sajnos nekünk nem adatott meg a folytonosság ilyen egyszerű művelése. A stafétabotot hozókat 1944-ben egy rúgással elbuktatták, majd a következő évtizedekben módszeresen tettek tönkre mindent, ami a múltra emlékeztet és a jövőt jelenti. Az elmúlt néhány évtized a rombolás és az alapok nélküli építés időszaka volt úgy a lelki, mint az anyagi világban.

Negyven éve kerültem kapcsolatba ezzel a várossal. Itthon vagyok Viskén, becsülöm, tisztelem, szeretem ezt az ősi települést, és egy kicsit haragszom is rá.

BECSÜLÖM, mert én még ismertem az első világháborút megjárt generációt, az egyenes gerincű viski embereket.

TISZTELEM, mert ismertem és ismerem az utána jövő megnyomorított, sokat szenvedett, lágert megjárt, kolhozjobbágyságát némán tűrő következő generációt.

SZERETEM, mert a küzdést vállaló, élni és túlélni akaró mai generációjának vergődése az egész magyar nemzet küzdelmét tükrözi.

Egy kicsit **HARAGSZOM** is Viskre, mert úgy érzem, ilyen gazdag múlttal, ilyen sziklaalappal, és ilyen emberekkel, mint amilyenekkel ez a közösség rendelkezik, többet lehetne, többet kellene tenni, és a közösségnek már előbbre kellene tartania az önmegvalósításban, a közösségi szálak újrakötésében. Bizonyára nincs igazam, mert sajnos ezeket a közösségeket összefogó szálakat az elmúlt időben tudatosan elrothasztották. Miből álltak ezek a közösségeket összefogó kötelékek?

Az egymás iránti felelősségből, ami magában hordozza a tiszteletet, a megbecsülést és a szeretetet az egész közösség iránt. Volt egy tulajdonosi szemlélet, amit kiirtottak, az iskola, az egyház és a község iránt. Sok idő fog eltelni, míg begyógyulnak a lelkeken esett sebek. De ez a mai nap is bizonyítéka annak, hogy eljön az idő, amikor visszaszerzi tekintélyét ez a patinás koronaváros. Mert lassan, de haladunk afelé, hogy visszaszerezve múltunkat, kezünkbe vegyük jövőnket itt Viskén, és az egész Kárpát-medencében, amit egy kis humorral képletesen úgy fejeznék ki: határmódosításra van szükség. Ezen gyönyörű templomkert kerítését képletesen, gondolatban ki kell tenni a község határába. Olyan kellene, hogy legyen a város, mint ez a gyönyörű templomkörnyék. Ez a cél, ezért kell dolgoznunk, azt kívánom, legyen erőnk gyarapítani és továbbadni az évszázados örökséget, amit őseink ránk hagytak. Ehhez adjon az Úristen kitartást, erőt és bölcsességet mindnyájunknak!

CZÉBELY LAJOS, TANÁR

Kedves vendégeink!
Tisztelt viski polgárok!

A most zajló falunap egyik rendezvénye Balázs István viski fafaragó erre az alkalomra készített emlékoszlopának felavatása. Az alkotáson a néhai öt koronaváros (Huszt, Visk, Técső, Hosszúmező és Máramarossziget) címere látható. A történelem mélyéből felszínre hozott jelképeknek az időszerűségét a következőképpen lehetne összefoglalni: A magyar honfoglalást követő Árpád-házi királyok uralkodása idején a színesfémek és az abban az időben oly nélkülözhetetlen só bányászata révén az említett települések fontossá váltak a királyság számára. Károly Róbert magyar király négy települést (a felsoroltakat Máramarossziget kivételével) 1329. április 26-án kelt oklevelében "jogokban és szabadságokban" részesítette. Nagy Lajos, Róbert fia pedig 1352-ben Máramarosszigetet is a koronavárosok sorába emelte. A mai nyelven autonómiának is nevezhető jogállás a következőket tartalmazta:

1. szabad be- és elköltözést,
2. tisztviselőik és papjuk szabad választását,
3. mentességet a főispán hatósága alól,
4. a bírászkodás jogát,
5. új irtások és ültetvények létrehozásának jogát, melyeket tőlük más nyelvű és más nemzetbeli emberek el ne vehessenek,
6. vásártartás jogát,
7. vám- és szolgáltatás-mentességet, mely alól csak a földbér (terragium, census) kivétel, mely telkenként vagy birtokként megszabott összegben fizetendő.^[1]

Ezzel a király megteremtette már a 14. században az ezek után koronavárosoknak nevezett településeken, így Visken is a polgári fejlődés gazdasági feltételeit. Az a tény, hogy csak a királynak adóztak, árufeleslegeiket szabadon eladhatták, a jövedelmüket a városuk fejlesztésére fordíthatták a gyakori árvizek, tűzvészek, Dózsa-parasztháború, lengyel-, tatárbetörések, kurucháborúk, Habsburg megszállás, járványok (különösen a pusztító pestis) ellenére újra és újra virágzóvá tették a várost. Mert a szabad polgár önmagának és városának tartozott felelősséggel csak. A kulturális életet a polgárok által fenntartott keresztény egyházak biztosították a 20. századig: csaknem négy évszázadon át a római katolikus, majd a református, a tizennyolcadik századtól pedig három felekezet dolgozott és imádkozott azért, hogy a városnak tisztességes híre legyen. Negyvenet is meghaladja azon református lelkészeknek száma, akik kihagyás nélkül ott álltak híveik mellett a történelem boldogabb és viharos napjaiban. 1751-től 1947-ig őrzik a görög katolikusok hitét és kultúráját olyan görög katolikus papok, mint *Rossy-Rózsa György* 1751-1756, *Kürda Antal* 1762-1769, *Tóth György* 1769-1777, *Gromosi András János* 1777-1786, *Kovordányi Maximilián* 1786-1803, *Sereghy Péter* 1803-1804, *Tabakovics György* 1806-1808, *Soltész István* 1808-1809, *Alexovics Tódor* 1809-1811,^[2] *Simonszki János* 1811-1837, *Laurisin János* 1838-1842, *Vaszócsik Teodóz* 1842-1843, *Ilyásevics György* 1843-1859,^[3] *Csernek Sándor* 1859-1860, *Meskó Bazil* 1860-1865, *Gribóvszky György* 1865-1870, *Demjánovics János* 1870-1875, *Bacsinai Bacsinszky Mihály* 1875-1879, *Munkácsy Mihály* 1879-1896,^[4] *Ferencsik Emil* 1896-1906, *Kádár György* 1906-1915, *Berecz István* 1915, *Szoták Miklós* 1915-1928, *Mihálka Péter* 1928-1940,^[5] *Ifj. Bellovics Jenő*.

[1] MárDipl. 8-11. Az eredeti okmánylevelet a régi kőtemplomunk sekrestyéjében tartottákegészen az 1669-es nagy tűzvész idejéig, valószínű, a lángok martaléka lett. (A szerz.)

[2] GörKatEgyhm. 294.

[3] GörKatEgyhm. 294.

[4] GörKatEgyhm. 294.

[5] GörKatEgyhm. 294.

Rendkívüli erőfeszítéssel eredményes munkát végeztek a római katolikus egyház újjászervezéséért és felvirágoztatásáért katolikus testvéreink *Id. Materklasszy János, ifj. Materklasszy János, Gedeon Máté, Rudics István, Munkácsi Sándor, Pohl Károly, Brand Ferdinánd. Orosz Antal 1855-1875, Ulférth Alfonz 1875-1892, Ilosvay Lajos 1892-1913* (később szatmári kanonok-plébános), *Koller Béla 1913-1943.* Lelkészek vezetésével.

Az 1863-ban felépített tekintélyes görög katolikus, az 1896-ban Szt. Miklós püspök tiszteletére felszentelt római katolikus és az ősi református templom ma is a legnagyobb kincsünk. Ebben a percben is ezek őrzik meg valamit abból, amik voltunk egykoron. Mindezek az eredmények nem születtek volna meg a többi koronaváros megléte nélkül. A huszti vár sokszor megvédett a támadásoktól, Máramarossziget a viski fiatalok továbbtanulásának fellegvára volt, s a hosszúmezeikkel és técsőiekkel szövődő rokoni és gazdasági kapcsolatok nagyban segítették a túlélés esélyeit. És amikor 1836-ra a Habsburg kamara több évszázados pereskedéssel megszüntette a koronavárosi jogállást, már késő volt. A viskiek szívében már örökre meggyökerezett a független polgári szemlélet, mert továbbra is a maguk gazdái voltak, hiszen a kincstár nem vette el teljesen az erdeiket, hagyott koronavárosi használatra is. Sajnos a trianoni békediktátum, és a 20. század második felének brutális eseményei: a magyarok és görög katolikusok elleni megtorlás (áldozatainak névsorai a hátam mögött vannak feljegyezve), a magántulajdon megszüntetése és általában az istentelen ateista világ meghozta az emberi lelkekben a következményeket. A civilizáció sok új áldása ellenére, eltűnt a viski zsinagóga gyülekezetével együtt, és nem épült pravoszláv templom. De bízunk az isteni igazságban. Ha csak a falu nagy szülőiteire gondolunk, olyanokra, mint Méhes György filozófiaprofesszora, Lassu István földrajzi íróra és statisztikusra, Géressy Kálmán történészre, Krüszelyi Bálint jogtudósra és íróra, Lator Bálint jogtanárra, vagy az újabbak közül Fodó Sándorra, polgárjogi harcosra és a KMKSZ tiszteletbeli elnökére, Mándrik Ivánra, az Ungvári Nemzeti Egyetem tört. Karának dékánjára, Géczy József fizikusra, az orosz tud. akadémia tagjára, vagy a művészeti élet területén Pál Lajosra, Balázs Istvánra, kiknek neve túlnőtt az ország határain, nem szólva a szerte a világban élő és Visk hírét növelő tanárok, orvosok, építészek és sorolhatnám sokáig - akkor bizakodás fog el. Kell, hogy még egyszer felemelkedése legyen Visk ukrán-magyar lakosságának. Kívánom Visk népének, hogy elérje azt az időt, amelyben képes lesz saját és városa sorsát teljes mértékben, jó úton irányítani, hogy ne kereszttezzék szándékát láthatatlannak álcázott kezek.

A kedves vendégek pedig vigyék hírét, ha hazamennek, hogy Visken a koronavárosok több évszázados fennállásának emlékoszlopa van, amely a polgári megújulás gondolatát is hirdeti.

Czébely Lajos

Dal a viski várhegyről

Halkul az eső. A nagy dómot lesem,
s egy sorod zeng bennem szakadatlan
honról álmódó kis kertedben mester:
"A haza, mint a lélek oszthatatlan."

S már képzeletem csodaszarvasa száll,
agancsai közt izzó nap a vágy.
Vágyaim tárgya az otthoni Várhegy,
hív téren, időn és határon át.

Mert higanygőzön át zöld gúla támad,
ha reggel dologra szólít a nap,
boldog vagyok, mikor szelíd ormából
égből szálló felhőfalka harap.

Még üzen a vár, ami volt és nincs is,
hűlt helyén villan égi hiány,
sötétben rezdül a fű és a cserjés,
mintha a hattyú és mintha a lány.

elhagyta volna örökre a tájat.
Újkori mérnökök isznak alant
a hegynek lábánál, perdül a kocka,
s benn a hegyméhében: lélekharang.

Múltunk fejfája még állsz az időben,
gyógyító vizekről álmódó kúp,
bár méhed kifosztva, koronád tépett,
nem érhet mégsem így véget az út.

Megújult Gelence ősi temploma

*“Zengd magyar nemzetünk, Szent László szentségét
Kiben áldja lelkünk Isten ő Felségét,
Áldjuk e nagy királyt, ki bár tőlünk elvált:
Az égből néz reánk, ha hozzá kiált hazánk...”*

(Sziber Nándor énekgyűjteményéből 1886.)

XV. Erdély dél-keleti szegletében, Háromszék vármegye Gelence nevű községében összesen 4654 lélek él. A község lakosságának 98,7 %-a, 4592 fő magyar anyanyelvű. Ezek az adatok a 274 lelket számláló, közigazgatásilag Gelencéhez tartozó Haraly nevű falucskával együtt értendők. A falu népe tehát - egy-két más felekezethez tartozó beházasodott személyen kívül - tisztán római katolikus vallású. A céhek városaként is ismert Kézdivásárhely közelében található ősi település Szent Imre herceg tiszteletére szentelt, fallal kerített temploma az Árpádok ideje óta folyamatosan szol-

gálja a Jóisten és a benne hívó és Törvényét tisztelő közösség közös ügyét. A megszentelt falakat a XV. században tovább bővítették. Belsejét ma is a XIV. század eleji freskók borítják. Beomlott vagy megrongálódott csúcsíves mennyezetét 1628-ban festett kazettákkal cserélték le. Ugyancsak XV. századi a védőfallal és a fatornáccal magasított harangtornya is. A Moldova felé vezető, Ojtozi-szoros irányába tartó főúttól kissé távolabb, a Gelence-patak szűk völgyében húzódtak meg a Gelencét alapító székelyek. Nem messze a templomtól, a hegyoldalon állnak a néhai nemes és nem-

zetes Basa család kastélyának romjai. A falak őrzik még a Cserei nemzetség emlékét is, akik a Basák kihalása után uralták e hajlékot. A falu népessége 1567 körül 61 portából állt, lakói néhány jobbágy-családtól eltekintve mindnyájan szabad székelyek voltak.

A középkori templom ma már ismét épségben áll. A várfallal körülvett kisméretű, hajószentély teremtemplom, a kora gótikus erdélyi műemlékek jelentős képviselője. Román kori épületének maradványa a 13,5 méter hosszú és 8,20 méter széles templomhajó, valamint a szentélyének félköríves záródása az 1932. évi restaurálás során került felszínre. Számos kőfaragvány is található itt: a hajó déli és nyugati bejáratainál álló kőből faragott, leszelt lóheríves gótikus ajtókeretek. Gótikus ablakai ma már csak a szentélyben állnak, melyek osztó-sudárral felezett részeinek csúcsíveit halhólyag és kör alakú rozetták töltik ki. A boltozat boltcikkelyekre osztott, melyeknek kettősen hornyolt bordáit a falba beépített gyámövek gyűjtik össze. Ezen gyámkövek faragványai emberfő és geometrikus formák, szintén a XV. század végére utalnak. Reneszánsz indás levélsorral keretették a leszelt lóheríves gótikus sekrestyeajtó nyílásának oldalrészét, valószínűen a XVI-XVII. században. Ugyancsak az 1932-es feltárás során a freskó vakolatába karcolva rövid rovásírásos feliratot találtak, melynek jobbról balra való

olvasata "Pál pap". Ez a rövid felirat is bizonyítja, hogy egykor igen gyakran használták népünk régi írásmódját, a rovásírást. Sajnos mára nagyon kevés, de tegyük hozzá, örvendetesen gyarapodó számú emléket ismerünk ezekből.

A templom külön értéke a belső falfelületeket kitöltő freskósorozat, melyeket az újkorban a nagy tekintélyű művész-tanár, Huszka József fedezett fel, még 1882-ben, s amelyek a hajó mindhárom: északi, déli és nyugati oldalán széles sávokban sorakoznak. Történet ugyanis, hogy a XVII. század második felében a templomot a kor divatja szerint barokk stílusúvá alakították. A hajó ablakait megnövelték, a karzatot orgonaszekrénnel és északi oldalrészrel bővítették, majd átfestették. A falfestményeket lemeszelték, új oltárokat helyeztek el. 1802. októberében egy földrengés nagyon megrongálta az épületet, a falu közössége új templom építése mellett döntött. Ugyanebben az időben szabálytalan kör alakú, többszintes várfallal vették körül a középkori templomot. Az első szintet 1967 előtt fából épített egyszerű toronyrészrel bővítették, majd ezt is lecserélve, helyére alacsonyabb, nyitott galériájú faépítményt emeltek. Bizonyára a pusztulás, vagy a lebontás lett volna a templom sorsa, ha Huszka a mészréteg alatt meg nem találja a rendkívül értékes falképeket. Ám így a kis templom egyszerűben híressé lett.

A templom megmentése érdekében több-kevesebb hásszonnal járó javítások, restaurálások már korábban is történtek. Azonban minden próbálkozás ellenére a templom 1996 és 1999 között szerepelt a World Monuments Fund - a világ 100 legveszélyeztetettebb műemlékét tartalmazó - listáján. A közelmúltbéli restaurálási munkákat romániai és magyarországi szakemberek végezték. A felújítási munkálatokat nem is lehetett volna kivitelezni a román művelődési tárca és műemlékvédelmi hatóság, valamint a magyar kulturális kormányzat, az Illyés Közalapítvány, az amerikai Kress Alapítvány támogatása, valamint a romániai és magyarországi szakemberek közös munkája nélkül. A kommunista diktatúra éveiben lebontásra ítélt műemléktemplom a román és magyar kulturális kormányzat példaértékű együttműködése nyomán immár teljes egészében megújult. Mi több, gazdagodott is, hiszen a már említett New York-i székhelyű alapítvány finanszírozta műemléki feltárások során, a külső vakolat javításakor az északi falon is előkerült, egy eddig ismeretlen külső falkép-töredék.

A belső festmények gazdag színskálája: a szürke, barna, fehér és barnáspiros, valamint a fekete kontúrvonalak, a mandulaszerű nyílt szempárok vetekednek az egykorú olasz festőműhelyek technikájával. Igen, vetekednek, pedig bizo-

nyosan magyar mester kezelműjének nyomát őrzik. A freskók keltezési idejét leginkább a XIV. század elejére, talán az 1330-1340 körüli évekre tehetjük. Teljes pompájával áll itt előttünk a szegények Bibliája, vagyis a latin betűs írást nem ismerő nép számára e képi program közvetítésével váltak napi valósággá Jézus Krisztus életének eseményei, szenvedései, valamint a szentek, szent ösök és királyok hőstettei. A Székelyföldön is Szent László király legendája volt a legkedveltebb, hiszen harcaikban, nehézségeikben a székelyek mindig Szent Lászlót hívták segítségül, mint arról már Kálti Márk krónikájából is értesülhettünk. A legenda legteljesebb, legrégebb és legértékesebb ábrázolását éppen a gelencei templom freskói őrzik. Az északi falon nyugatról keletre a jelenetek így követik egymást: 1) Szent László fogadalmá. 2) Indulás a harcba. A két képpel indul a cselekmény. Huszka szerint a király megáldozását és fogadalomtételét, valamint a váradi püspök áldásával útnak induló magyar sereget ábrázolja. Ezek a jelenetek más Szent László legenda freskóin csak ritkán vannak jelen. 3) Az ütközet. 4) A kun üldözése. 5) A párviadal. 6) A kun lefejezése.

Itt kell megemlítenünk, hogy a falkép-sorozat, a témával foglalkozó kutatók egybehangzó véleménye szerint népünk ősvallásának elemeit is magában hordozza. Például a

hősök küzdelme, vagy a fejbe nézés motívuma, ami itt Gelencén éppen hiányzik, keleti ábrázolásokkal hozható analógiás kapcsolatba. Erre korábban már László Gyula is felhívta a figyelmet. Népvándorlás kori leleteken, perzsa miniatúrákon, belső-ázsiai edényeken, vereteken is látható a két mitikus hős (sámánok és segítők) egymásnak feszülése, küzdelme. Hogy is ír erről a Képes Krónika leírása: *„Szent László herceg meglátott egy pogányt, aki lova hátán egy szép magyar leányt hurcolt magával. Azt gondolta tehát Szent László herceg, hogy ez a váradi püspök leánya, és ámbár nehéz sebben volt, mégis nagyhamar üldözőbe vette lova hátán, akit Szögnek nevezett. Midőn aztán lándzsavégre megközelítette, semmire sem ment vele, mert az ő lova már nem iramodott gyorsabban, amannak lova sem maradt vissza semennyit sem; így mintegy kartávolság volt a lándzsa hegye és a kun háta között. Rákiáltott tehát Szent László herceg a lányra és mondá: »Szép hugám! Fogd meg a kunt az övénel, és vesd magad a földre!« Az meg is tette. Mikor a földön hevert, Szent László herceg közlőrl át akarta szúrni a lándzsával; a leány ekkor nagyon kérte, ne ölje meg, hanem bocsássa el. (...) A szent herceg azután sokáig mérközött a férfiúval, majd elvágta inát és megölte.”* Ha már itt tartunk, szólnunk kell a fejbe nézés, fejben keresés, ölben

fekvés motívumáról is, amelyről egyetlen írott forrásunk sem tesz említést, de a falképeinken rendre megtaláljuk őket. Az eddig leírtak alapján, joggal feltételezhetjük, hogy mitikus hősünk, a fáradt, sebesült László, nem egy közönséges fa alá fekszik le, hogy a megmentett lány ölbe hajtvá fejét pihenjen, hanem az eget a földdel összekötő világfa alá. A hagyomány szerint pedig épp itt, a világfa tövében szokott megtörténni a döntő fordulat: a veszedelemből való végső szabadulás mozzanata. Így van ez az Altaj-Szajan vidéki hősénekekben is, ahol a világfa meglepő rokonságot mutat, mi több megegyezik a mi őseink világképének meghatározó jelentőségű világtengelyével, az égis éri fával is. A fa égbe nyúló részét aranyló jegegyefának hitték, míg az alvilági részét vas vörösfenyőként emlegették. A földön, a világfa koronája alatt a középső világban folyik a mindent eldöntő küzdelem.

Vargyas Lajos nyomán, a témát elemző László Gyula is úgy vélte, hogy a Szent László-legenda bizonyos részletei, például a most fölemlített fejbe nézés is, megtalálhatók élő népköltészeti hagyományunkban is, elsősorban a balladákban és az archaikus népi imádságokban. Molnár Anna, az elcsalt feleség balladája is megénekli a fejbe nézést. Idézzünk most a ballada egyik változatát, amelyet Albert Ernő 1971-ben, a szintén Háromszék me-

gyei Kálnokon gyűjtött:

*„Addig mentek, mendegéltek,
Míg borus erdőbe értek,
De föl ne nézz borus fára,
Borus erdő közepébe,
Borus fának közelébe,
Molnár Anna, hogy leüle,
- Ül le ide, Molnár Anna,
Borus fának a tövébe.
Nézz egy kicsit a fejembe,
De föl ne nézz borus fára,
Borus fának tetejére,
Molnár Anna, hogy leüle,
Vitéz feje az ölbe...”*

*A fejbe nézés alatt döbbsent rá Molnár Anna, miközben csábítója mély álomba merül, hogy halálra szánták. Ez az életmentő, mindenképpen lelkiismeretvizsgálaton alapuló felismerés épp itt a „borus”, más változatokban „burkus” vagy „burkos” fa alatt születik meg. Ugyanúgy, mint ahogyan korábban is utaltunk rá, az analóg napkeleti változatokban is itt, a világfa „közelébe” történik a veszedelemből való szabadulás, a sötétség erőivel való végleges szakítás. Molnár Anna saját rosszra hajló énjét és csábítóját is a „jó katona” kardjával metszi ketté és viszatér az anya nélkül életképtelen gyermekéhez. Különösen fontos párhuzam az idézett ballada és Szent László királyunk legendája között. Molnár Anna és a kun által elrabolt lány közös tulajdonsága, a lelki ingatagság. Emlékezzünk csak: *„Mikor a földön hevert, Szent László herceg közlőrl át akarta szúrni a lándzsával; a leány ekkor nagyon kérte, ne ölje meg, hanem bocsássa el.”**

A Szent László freskó alatti falmezőn Jézus Krisztus szen-

vedéstörténetét szemlélhetjük, vagy épp a keresztutat imádkozva élhetjük végig, a következő jelenetek szerint: Bevonulás Jeruzsálembe, Az utolsó vacsora, lábmosás, Krisztus Pilátus előtt, Ostorozás, Kálvária. szembeötlő az egymás alatt elhelyezkedő freskósorok analógiás kapcsolata. Mindkét képsorozat a jó és a rossz, a sötét és a világos heroikus küzdelmét állítja elénk. Míg Szent László legendasora, a Szent Ős küzdelmeit bemutatva egy kisebb közösségre, a nemzetre érvényes módon fogalmaz, addig Krisztus szenvedéstörténete egyetemes, üdvtörténeti jelentőségű távlatokba enged bepillantánunk. Bizony nem más ez, mint a II. Vatikáni Zsinat által megfogalmazott inkulturációs gyakorlat alkalmazása, jó hat évszázaddal a II. Vatikáni Zsinat megnyitása előtt. Mindez tehát nem vallási szinkretizmus, ahogyan sokan eddig gondolták, hanem a legmagasabb fokú hitbéli érettség biztos jele. A hitre jutás keleti örökségünkből táplálkozó, sajátosan magyar útvonalterve, amely arra a felismerésre alapozza a stratégiáját, hogy mindenkinek - akár egyénről, akár népről essék szó - a maga módján kell megtalálnia, az örök élet felé vezető utat, amelyen egyik út nem helyettesíthető a másikkal, éppen ezért egyik a másikkal sem vezethető vissza. Ha valaki történetesen zsidónak született, az magától értető módon, a zsidó hagyomá-

nyon, az Ószövetség tanítási rendszerén át jut el a hitbéli tökéletesség magasabb fokára, ha viszont nem zsidó, akkor ugyanilyen magától értető módon biztonsággal használhatja útavalónak a saját szakrális örökségét.

Az imént bemutatott képeknél sokkal töredékesebb állapotban maradt fenn a nyugati fal freskósorozata, ahol a Szent Jakab és Kálmán legenda töredékei láthatók, eredetileg: a lakoma, az akasztott fiú, a nőalak, Kálmán a ravatalon, S. Jacob Oloman feliratokkal. E jelenetekből csupán néhány alak, fej, egy kakas figurája és kisebb töredékek maradtak meg - technikáját illetően rajzszerűségével tűnik ki.

A déli bejárat ajtaja felett az Utolsó ítélettöredéke, keleti irányban a Paradicsom és a Feltámadás töredékei láthatók. A fal képsora Alexandriai Szent Katalin legendáját örökíti meg a következő jelenetek szerint: 1) Szent Katalinnak a kis Jézus gyűrűt nyújt. 2) Szent Katalin vitája Maxentinus császárral. 3) Szent Katalin a börtönben. 4) Szent Katalin keréketörése. 5) Szent Katalin mennybemenetele. E falképsor is a XV. században készült. Ma már tudjuk, hogy a külső falfelületeket is gazdagon borították a freskók, ennek azonban csak a déli oldalon, és a bejárat kapu timpanonjában maradtak fenn nyomai.

A hajó gótikus gerendás mennyezetét deszkával fedték be és 12 sorban 103 kazettára

osztották fel. Nagyságuk: 85x77 cm. Az egyszerű fenyődeszkából ácsolt, szépen kifestett mennyezet Bibliás gondolatokat idéz: *“Áldjátok az Urat, egek, dicsérjétek és mindenekfölött magasztaljátok őt mindörökké! Áldjátok az Urat, vizek mind az ég felett, dicsérjétek és mindenekfölött magasztaljátok őt mindörökké! Áldjátok az Urat, az Úr erői mindnyájan, dicsérjétek és mindenekfölött magasztaljátok őt mindörökké! Áldjátok az Urat, Nap és Hold, dicsérjétek és mindenekfölött magasztaljátok őt mindörökké! Áldjátok az Urat, ég csillagai, dicsérjétek és mindenekfölött magasztaljátok őt mindörökké! Áldjátok az Urat, tűz és forróság, dicsérjétek és mindenekfölött magasztaljátok őt mindörökké.”* (Dán 3,59-66). S a gelencei templom kazettás mennyezetén fősorakoznak a felső világ Urat áldó erői. A kazetták alapfestése fehér, fekete kerettel. A zöld koszorúban virágmintát idéző középpel, ötágú csillagokkal tárulnak elénk az ég feletti vizek, piros, zöld, fekete és fehér színben pompázva. A kazetták festett jelei között több címert is fölismerhetünk: látható itt a Napos, Holdas székely címer, a braszai Hirschereké, valamint a Csoma és Tholdalaghi családoké is. A mennyezet a királykazetta felirata szerint 1628-ban készült.

A szakirodalom úgy tudja, hogy 1766-ban az északi és nyugati falszakaszra karzatot emeltek, mely nagy kárt tett a

falfestményekben. A karzat 20 tábláján élénk színekkel festett, a képmezőt kitöltő, nagy alakok láthatók, egy-egy szentet, a donátorok neveit felsoroló feliratokkal. (*Szent Miklós, Szent György lovag, Szent Anna, Dávid király, Cecília, Szent Klára, Szent Antal, Szent Erzsébet, Szent Ferenc, feszület, angyalok.*) Két táblán a zene patrónusai láthatók. Mint említettük, a táblaképek elkészültének időpontját egybehangzóan a XVII. század második felére teszi a vonatkozó szakirodalom, hozzátéve azt is, hogy készítőjük ismeretlen, ám valószínűen helyi mesterek munkája.

E sorok írója jeles műemlékünkkel immár több mint másfél évtizede, az 1980-as évek második felében ismerkedett meg személyesen. Ebben az időben, a gelencei egyházközség lelkipásztora Gergely Géza volt, a moldvai magyarok lelki gondozásában is jeleskedő pap, 1990 óta Csíkszentmiklós plébánosa. Az ő jóvoltából tüzetesebben is szemügyre tudtuk venni a templomot s a szemlélődésben elidőzhettünk egy-egy apró részleten is. Így figyeltünk föl a karzat egyik meglazult térelválasztó lécére, melyet elmozdítva bepillanthattunk az 1766-ban fölkerült festékréteg alá. Megdöbbenésünkre jól kivehetően a vastag festékréteg pereme alól a kazettás mennyezet festésével

azonos festékanyagú és színű növényi ornamentika pereme tűnt elő. Minden kétséget kizáróan bebizonyosodott, hogy a karzat anyagául szolgáló deszkák már 1766 előtt is szolgáltak valamilyen funkcióban, és hogy az élénk színű barokk festékréteg elfödi a korábbi festést. Azt, hogy maga a kórus készült jóval korábban a föltételezett időpontnál, vagy a készítéskor használt faanyag szolgált korábban valamilyen célt, nem tudhatjuk. Mindez tüzetes művészettörténeti kutatást, alapos elemzést érdemel.

Végezetül térjünk vissza templomunk legnagyobb kincsére, az épségben fennmaradt freskók képi világára. Bátoran elmondhatjuk, hogy ez a képi program ősi mitológiai rendszerünk szerves részének tekinthető. Eseménysora a történeti epikus hagyomány rendkívüli hőseinek egész sorával hozható analógiás kapcsolatba. Olyan hősekkel, akiről sok esetben azt sem lehet egészen pontosan tudni, hogy valóban éltek-e, s hogy valóban velük történtek-e meg ezek a csodás és alig hihető események, de ennek kutatása végső soron nem is igazán fontos. Ilyen mitikus elemekkel átszőtt hagyomány kapcsolódik például a nagy erejű Botond vitézhez, Lelhel vezérhez, Toldi Miklóshoz, vagy akár Mátyás király alak-

jához is. Az itt is látható Szent László freskósor is a király küzdelméhez kötődik, amely bizony kapcsolatba hozható a fent említett hősök történetével, hiszen az mindnyájukra jellemző, hogy a szájhagyományban nemzetségalapító őssökké, mitikus hőssökké lesznek, akik az idők folyamán beépülnek a nép tudatába, annak is a legmélyebb rétegébe. Ez a mítosz a történelem kezdeteiről mesél, amelyben a történelmi hősök lassan mitikus alakokká lesznek, időtlen vagy inkább időn kívüliek a múlt időben. A közösség számára az a fontos ebben a folyamatban, hogy azonosítani tudja magát a mitikus történelem, vagy a történelmi mítosz hőseivel. Identitáserősítő funkciója van tehát minden rekonstruált vagy igaznak vélt, vagy még pontosabban fogalmazva, valóságon túli valóságot megfogalmazó mitológiai rendszernek.

Ez a gelencei templom hihetetlen erejének és fontosságának a titka! Örüljünk hát a hideg falak és élettelen építőanyagok megújulásának! Örüljünk, hiszen ezek a falak egyben népünk és műveltségünk megmaradásának alapkövei és letéteményesei is.

Gelence Dunaszentgyörgy testvérfaluja.

(*Honismeret, 2002/5.*)

■ *Harangozó Imre*

Az olvasás évéről

2000 április elején Hatvanban jött össze a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) egyik szekciója, hogy összegyűjtse az olvasószolgálatban dolgozó könyvtárosok javaslatait az olvasás évére vonatkozóan. Mindenki tele volt ötlettel és mindenki reménykedett, mert kormányzati szintű segítségre kaptunk ígéretet. A tanácskozásról visszatérve megkezdtem a készülődést: összeállítottam egy programot, figyeltem a pályázati kiírásokat, olvastam a szakmai lapok idevágó írásait, készítettem a könyvtáramat az ünnepi évre.

Ma már tudjuk, hogy az előre megállapított időpont helyett fél évvel később, csak a 2001-es könyvhéten nyílt meg az olvasás éve, a megígértékkel ellentétben nem a miniszterelnök nyitotta meg, elmaradt az "egész országot elárasztó reklám" (igaz, kaptam egy darab szép plakátot) és aztán még sok minden nem úgy lett, ahogyan azt okos tanácskozásokon okosan elhatározták, elhatároztuk.

Hatvanból visszatérve felhívtam a helyi nyilvánosság figyelmét a ránk váró év könyves rendezvényeire, rajtuk nem múltott a siker. Mindenről lelkiismeretesen tudósítottak, ami ez ügyben történt.

Októberben Wass Albert Tizenhárom almafa című regényét kezdtem el felolvasni néhány érdeklődőnek a könyvtár meleg, világos olvasótermében. A felolvasásra hetente kétszer teával és barátsággal vártam az érdeklődőket. Három hét alatt végeztünk a könyvvel, de a kapcsolat a hallgatókkal megmaradt. Azóta is látogatói minden könyvtári rendezvénynek. (Hogy nem folytathattuk a felolvasást, annak nagyon prózai oka van: a kiegészítő polgári szolgálatos leszerelt, a könyvtárban egyedül vagyok.)

A sors a könyvtárban hozott össze Kacsó Tiborral, aki nyugdíjas testnevelő tanárként települt át Magyarországra Marosvásárhelyről. Egy beszélgetésünk során kiderült, hogy remekül fogalmaz, tele van szép emlékekkel gyermekkorából. Nem kellett sokáig biztatnom, hogy írja le ezeket az emlékeket. Meg is jelentettük sorozatban a helyi lapban. A paksi önkormányzat egyik pályázatán sikerült annyi pénzt nyernem, hogy ki tudtuk adni könyvbe gyűjtött élményeit a Sóvidékről. A november 17-i könyvbemutató igazi ünnepség volt: egy fiatal népdalénekes műsora után Jancsó Adrienne színművésznő ajánlotta a hallgatók figyelmébe a könyvet, akik aztán jó egy órán keresztül várták, hogy Tibi bácsi kézjegyét megkaphassák.

A 2001-es év költségvetésében már terveztem az olvasás éve rendezvényeinek kiadásait és sikerült néhány pályázaton is pénzt nyerni. Erre szükség is volt nemcsak az előadói díjakhoz, hanem a rendezvényeink plakátjaihoz és néhány könyvjelző elkészíttetéséhez. (Sajnos, az előkészületek alatt tervezett, neves képzőművészek által készített, országszerte terjesztett reklámanyagból sem lett semmi).

Ebben az évben a költészet napja is kicsit más volt, mint az előző években: a helyi verskedvelő felnőttek alkalmi társulatot hoztak létre Korzó Színkör néven és legkedvesebb verseikből mutattak be egy estére valót. (Nagyon fontosnak tartottam és tartom ugyanis a helyi kezdeményezések, helyi szerzők bemutatását, segítségét.)

A rendezvények sorát Gáts Krisztina verseskötetének bemutatójával folytattuk májusban. A paksi születésű közgazdász szívesen ír verset és hozzáértéssel szerez támogatókat írásai megjelentetéséhez. A baráti délutánon nemcsak Krisztina verseinek hallgatásával, hanem a megjelent ismerősökkel is kellemesen telt az idő a könyvtárban.

A paksi művelődési központ könyvtára csak 14 éven felüli olvasókat tud kiszolgálni, ez azonban nem akadályoz abban, hogy könyvtári órákat tartsak a környező iskolák tanulóinak. Kacsó Tibor fent említett könyve oly sok témát kínál megbeszélésre, hogy összeállítottam egy rendhagyó könyvtári óra vázlatát és ezt felajánlottam az irodalom és történelem szakos tanároknak. Ezek az órák a gyerekek ismereteket kaptak a magyar irodalom és történelem olyan szeleteiről, amelyekhez a tananyag nem juttatja el őket. Beszéltünk őstörténetünkről, a székelyekről, Trianonról, a határok változásairól, hagyományainkról. Tibi bácsi személyében találkozhattak egy emberrel, aki háromszor volt kénytelen állampolgárságot változtatni, pedig mindvégig magyar maradt. Hallhatták Tamási Áron hangját egy 1940-es rádiófelvételtől, Kányádi Sándor néhány versét, festményeket, albumokat és viseletet a Székely-

földről. Láthatták a Tibi bácsi által készített makettekéről, hogyan is élt a század közepén a magyarságnak az a része, akiket székely magyaroknak hívunk. Puliszkát is főztem nekik, hogy megkóstolhassák ezt az alapvető ételt, melyről annyit olvashatnak az általuk is ismert Ábel-történetekben. Összesen 17 könyvtári órát tartottunk Kacsó Tiborral a városban és még Bonyhádön is. A gyermekek kitüntető érdeklődéssel hallgatták a magyarázatokat és nagy örömmel nyugtázták, ha felismertek egy-egy használati tárgyat vagy tájszót a bemutatottak közül.

(Ekkor kezdtük el összeállítani "Tovább beszél a Sóvidék" címmel az új kötet anyagát és újra pályáztunk, pályáztunk.)

A könyvhéten tüskés Tibor mutatta be "Az édenalapító" című, Németh Lászlóról írt kötetét. Tekintve, hogy a városban egyetlen könyvesbolt sem érzi feladatának a könyvheti vásár megrendezését, a helyi Keresztény Értelmiségiek Szövetsége tagjainak segítségével egyházi és világi kiadók könyveiből könyvvásárt is rendeztünk.

A dunakömlődi faluház kicsi könyvtárában júniusban mutatta be gyermekverseit Acsádi Rozália. A versekhez készült illusztrációkból álló kis kiállítást is megnézhatték az érdeklődő gyermekek.

Az olvasás évének nem tervezett, de szerencsésen bekövetkező eseménye volt, hogy ez a kicsi könyvtár új épületbe költözhetett a dunakömlődi városrészben és itt megnövekedett nyitva tartással várja a könyvtárat szerető helybelieket. A könyvtárosi feladatokat könyvtár szakos, tiszteletdíjas pedagógus látja el.

Szeptemberben Szirmay Endre, kaposvári költő-tanár találkozott tanítványaival és barátaival a könyvtárban, míg az emeleti kiállítóban felesége, Szirmay Erzsébet mutatta be festményeit az érdeklődőknek.

A hétköznapokon nosztalgia-könyvvásár zajlott a kölcsönzőben azokból a könyvekből, melyek a raktár állományrevíziója után selejtezésre ítéltettek. Minden vásárló örült az 50-es, 60-as, 70-es évek könyvárainak. (Ettől volt nosztalgiazó a könyvvásár.)

Októberben Szathmári István volt a könyvtár vendége. Az újvidéki író a Kurdok a városban című könyvével elnyerte az év novelláskötete kitüntető címet. Egy helyi születésű filozófus barátja ajánlotta őt figyelmembe és ugyanő vezette a baráti beszélgetést is az íróval.

Novemberben került sor Kacsó Tibor második könyvének bemutatójára. Az est színvonalát a helyi zeneiskola tanárainak kamara muzsikálása és Jancsó Adrienne ismételt fellépése biztosította. A száznál több barát, tanítvány hosszú órákig beszélgetett együtt.

A 2002-es évben folytatódtak a renghagyó könyvtári órák. Az olvasás évének lezárása és a könyvhét helyi megünneplésének összekapcsolása már az év elején felöltött bennem. Úgy gondoltam, hogy sok-sok híresség után (hiszen a könyvtár fennállásának 24 éve alatt a kortárs magyar irodalomnak szinte minden jeles képviselője megfordult nálunk és nemcsak a határokon belülről) olyan helyi embereket hívok meg, akik életük példájával erősítik a könyv és az olvasás jelentőségét, helyét az ember életében. Most már nagyon örülök, hogy így döntöttem, hiszen a vendégek (Herczeg Ágnes nyugdíjas könyvtár-igazgató, Kovács Antal olimpiai bajnok cselgáncsozó, Gál Károly katolikus plébános, Mészáros György a Paksi Atomerőmű Rt. Igazgatóságának elnöke) meggyőző példákkal támasztották alá a könyv fontosságát életükben. Szóba került a szabadidő eltöltése, a szépség szerepe az ember életében, az első olvasmány élménye, a könyvtárral való első találkozás, a kedves versek, az olvasás tanítás anomáliái és a fenyegető analfabétizmus. Sok emberi melegséggel és humorral átszótt személyes emlékeket élénk érdeklődéssel hallgatta a mintegy ötven főnyi közönség. Mindannyian egyetértettünk abban, hogy amíg ember lesz a földön, olvasni is fog néhány.

Sok munka, sok szép program, sok érdeklődő ember, támogató helyi nyilvánosság: ez a rövid mérleg. Akár elégedett is lehetnék. Nem vagyok. A könyvtárban, az előadásokon, a könyvbemutatókon nem láttam új arcokat. Nem jött senki azért a könyvtárba, mert hallotta, hogy milyen nagy fontosságot tulajdonítanak az olvasásnak, a könyvnek az ország vezetői, a művészek, a tanárok, a szakemberek. Ebben az évben még inkább éreztem, hogy az olvasás egyre inkább az elit kultúra része. Talán a baráti találkozások, talán azok még jelentenek ezen a területen is valamit.

Jubileumi ünnepség a PA Rt.-nál

Ez év novemberében (21-22-én) ünnepelte a cég az atomerőmű 1. blokkja üzembe helyezésének 20. évfordulóját, Wigner Jenő születésének 100. évfordulóját, a Fermi-reaktor 60., valamint az "Atomerőmű" című üzemi lap 25. születésnapját.

Mindkét évforduló jelentős esemény az erőmű és a város életében, sőt az 1. blokk indítása fontos országos esemény, hiszen ekkor lépett be az ország az atomkorba, Magyarországon kezdetét vette az atomenergia békés célú felhasználása.

A város életében ezen időszak egy megbolygatott méhkasra hasonlított, mert az építkezés üteme 1974-től fokozatosan gyorsult, és egy állandó lüktetést eredményezett a város életében, ám 1982 késő őszen óriási feszültség vibrált az építők között, hiszen egy nagyon fontos vizsga előtt álltak: életre kellett kelteni az ország első atomenergetikai blokkját. Az elmúlt húsz év bizonyította: kiválóan vizsgázott mind az építők, mind pedig az üzemeltetők csapata is. Ennek a hatalmas munkának a hű tolmácsolója és figyelemmel kísérője az Atomerőmű újság.

A Paksi Tükör 1998. májusi - V. évf. 2. sz. 17-25. p. - számában mutattam be az "Atomerőmű Építői" című üzemi lapot. Ugyanazon év decemberi - 4. sz. 32-33. p. - számában pedig köszöntöttük a 20 éves újságot.

Az évforduló tiszteletére kiállítást szervezett az újság szerkesztősége a Városi Művelődési Központban, amelyet Komornik Ferenc, a Szakújságírók Egyesületének ügyvezető elnöke nyitott meg. A kiállításon az elmúlt 25 év egy-egy szám adott oldalának eredeti nagyságú másolata volt látható. Itt mutatták be azt a CD lemezt, amely az újság teljes anyagát tartalmazza. A DIAMOND fotószalonban készült a CD lemez, ahol Fazekas Zoltán fotózta le az újság minden egyes oldalát, így színes negatívon is megörökítésre került a 25 év anyaga.

Az atomerőmű 1992-ben "Urántoll" címmel díjat alapított egy-egy kiemelkedő teljesítményt nyújtó újságíró munkájának elismerésére, amelyet a műszaki és a természettudományok - ezen belül a nukleáris energia békés célú alkalmazása - népszerűsítése érdekében a közvélemény objektív tájékoztatásával végzett. Az eddigi díjazottak: dr. Ormai Péter (1993), Szepesi László (1994), Juhász Árpád (1995), Gottvald Károly (1996), Palugyai István (1997), Beregnyei Miklós (1998), Barabás Éva (1999), dr. Szentgyörgyi Zsuzsa (2000), Lovászi Zoltánné ((2001), Mayer György (2002).

Közben az újság is kapott elismeréseket, így 1992-ben a FEIEA XV. kongresszusán kiállították a lapot, mint az egyik legjobb hazai üzemi lapot és dicséző oklevéllel jutalmazták. A Magyar Tudományos Üzemi- és Szaklapok Újságíróinak Egyesülete 1997-ben és 2002-ben is elismerő oklevéllel tüntette ki az újság szerkesztőségét.

Az újság életében nagy változást jelentett 2002 szeptembere, mert ettől kezdve 26.000 példányban jelenik meg a lap. A 13 TEIT település (TEIT: Társadalmi Ellenőrző és Információs Társulás. Tagjai: Bátya, Dunaszentgyörgy, Dunaszentbenedek, Fadd, Foktó, Géderlak, Gerjen, Kalocsa, Ordas, Paks, Pusztahencse, Tengelic és Uszód) 20.000 családja ingyen kapja meg a lapot, és 6.000 példányt az erőmű dolgozói kapnak. Azt hiszem manapság ritka, hogy a nyugdíjba vonultakra gondoljon az adott cég, nos az atomerőmű 800 főnyi nyugdíjasa rendszeresen megkapja az "Atomerőművet"! Szerintem az "Atomerőmű" újság életében új időszámítás következett be a szeptemberi változással, amely változás sajtótörténeti unikum is, amelyet Kovács Balázs talált ki és biztosította megvalósulhatóságát.

■ Beregnyei Miklós

Látogatásunk Illyés Gyulánál

Paksi költőbarátommal, Kuti Horváth Györggyel gondoltunk egy szépet; látogassuk meg Illyés Gyulát budai otthonában. Verseimmel kibélelt levelet küldtem Gyula bácsinak, szívesen fogadna-e minket s amennyiben igen, mikor.

Ha nem is héja-gyorsasággal, de nem váratott magára sokáig a "Puszták népe" apostolának válasza.

Budapest, Józsefhegyi út 9., 1981. január 30. A kétlábbon járó legenda, a Lélegző Múzeum, s József Attila valahai múzsájának, szerelmének otthona előtt toporogtunk. A csengőszóra Flóra néni sietett elénk. Nagy bánatunkra közölte, Gyula bácsi beteg, sajnos senkit sem fogadhat, pihennie kell. Hát akkor legalább hadd kívánjunk neki jobbulást, hosszú utat tettünk meg, hogy találkozassunk vele, aztán az időpontban is megegyeztünk levélben - fakadtam ki Flóra néninek. Kinyílt a kapu ajtaja s egy pillanat ernyője alatt a sivatagból az oázisba csöppentünk.

Az előszobában Flóra néni egy kicsikét kételkedett még kilétünk hitelében, de az asztalon heverő pár nappal azelőtti posta eloszlatta kételyeit, az én levelem is köztük volt. Beszélgetésünket Gyula bácsi megneszelhette, mert eképp fogadott minket: "földim, földik gyertek be!" - zengte az ágyban fekvő beteg. Nem csak mi, de Flóra néni is elcsodálkozott a vígságos fogadtatáson. Bebátorkodtunk s a szelíd hiúz - szempár bemosolyogta a szobát.

Természetesen többnyire Tolna megyéről, Felső, Alsó-Rácegrespusztáról, Sárszentlőrincről, Szekszárdról, Ozoráról, Cecéről (Fejér megye), vagyis gyerek és koraiifjú korának magjáról, majd szülőföldből kisarjadó Európát, Földünket átölelő koszorú eleven leveleiről folyt a beszélgetés.

Egy alkalmas pillanatban, már a beteg ágya szélén ülve kezébe adtam egy fényképet. Kíváncsi voltam mit szól rá.

- "Igen, igen. Emlékszem, Déri Tiborral voltam ott, így az iskolában is. Ezt a fényképet én készítettem a Tibor fényképezőgéppel. A tanárra emlékszem, de meg nem tudnám már mondani a nevét, mint ahogy a gyerekek nevét sem, nagyszüleiket, szüleiket viszont biztosan ismerhettem, de hát azok közül már nagyon sokan elmentek."

A fénykép közepén álló tanár az édesapám, Oláh Mihály, Felsőrácegrespuszta akkori tanára.

- "Örülök, hogy téged is erre a pályára sodort az élet, add át üdvözlétem szüleidnek, meg az ismerőseimnek."

Elbúcsúztunk. Gyula bácsi vérré vált tihanyi borának ereje ballagtatott el minket az általunk azóta sem látott kapuig.

Megköszöntük Flóra néninek, hogy lehetővé tette a találkozást. Szemmel láthatóan maga is földerült, őszintén köszönte meg látogatásunkat. "Jöttükre Gyula bácsi kivirult, mégha csak gondolatban is, de Tolnán járt, a múltba merítkezett emlékezete, gondolata hálója."

Rá egy évre, 1982 áprilisában megtudhattuk, hogy találkozásunkkor Gyula bácsi élete elaludni készülő tengerének utolsó hullámverésein, a nyugodt partot érés reményében vitorlázott.

A kézfogásos viszontlátást kívánás előtt vendéglátónk megkérdezte tőlünk, tudjuk-e, hogy ki lakik ott szemben a harmadik házban. Hallgatásunkra Kádár János neve volt a válasz. "Több évtizede élünk ilyen közel egymáshoz, de még egyszer sem látogattuk meg egymást. Ugye érdekes?!"

Bizony érdekes, de egyúttal érthető is, hiszen a hűvös viszonyhoz elegendő volt egy mondat, "Egy mondat a zsarnokságról" című 1956-ban közölt Illyés Gyula vers.

Oláh Mihály, Gyimesi Ilona és Molnár Ferencné tanítók
Sárszentlőrinc

Oláh Zoltán Kuti Horváth György könyvéről

*Lehet nappal, vagy éj. Tavasz, nyár, ősz, vagy tél,
Kuti Horváth György csillagokat beszél az égre,
amik repülő újtjuk során énekké táltosulnak,
BOCSKORÉNEKEK-ké.*

Oláh Zoltán

BOCSKORÉNEKEKBE BÚJT ADVENT Kuti Horváth Györgynek

Töprengve a türelem
tájain
versekké vértéződik a várakozás.
Nem szárad sivataggá
a tenger,
a hullám-dallamú
égoceán gyöngye
könyvbe álmodja magát.
Hajnal-hittel
öleli át az éjszakát.

A SZÉPSÉG NAPSZÁMOSA EPILOGUS

Nekem nem volt
s nem is lesz
látványos
érkezésem
nem hoztam én
Dáriusi kincset
parányi igazgyöngyként
szétosztom nektek
óceánmorajlású
szíverésem...

Bőkezű a BOCSKORÉNEKEK című verseskötény dalnoka, Kuti Horváth György. Nem fukarkodik a szép szóval, gondolatokkal, amiket hiánytalanul megoszt az olvasóval. A szerző hat ciklusra tagolta énekeit. Az első: NEM JÖSSZ a háladás a szeretet és szerelem oltárán imádkozik, térdepelve könyörög "gyöngyagylóin" - versein térdepelve a megérdemelt boldogság szigetének visszaszerzéséért.

FEKETE KERESZT

Holdra
hunyorgó
télvégi
alkony
egy
illat vitorlázik
át a
parkon
majd
megáll
s ürközi csönd lesz
véghetetlen
és mérhetetlenül
hosszú
éj
hisz
nem jössz ma sem
nem
fénylesz fel
csillagként
kitárt karokkal
csak
képzeletben
lépsz
elém
s árnyékod
fekete
keresztje
feszül
az
egekre
örök mementő
ez maradt nekem
s ez a
holdra
hunyorgó
télvégi
alkony
melyben
egy
illat vitorlázik
át a
parkon...

REJTŐZKÖDŐ névre kereszteltetett a könyv második ciklusa. A líra, szerelmi líra lavinája e cikluson át is végig hömpölyög.

HAJNALOK RÖPPENNEK

Hajnalok röppennek
szemedből
a remény megannyi
pillangóival.

Az ég peremén
ébredünk,
világosságunk
éjkoszorú.

Valahol partot ér
bennünk a csend,
hallgatjuk
lélekrezdüléseinket
s nézzük amint
elballag mellettünk
halkan
az agyonsétált út...

Az út,
melyre talán
már sohasem
léphetünk...

Az ÉLETFÁK ciklus főként a természetnek hajt főt.

ŐSZI VERS

Dérrel küldi
az ősz már
a hajnalt
ropog az életfa megint
nehéz ködök ülnek
nyakamba
s a félelem arcul legyint.

Az lemúlás keresztjét
cipelik
megtört fények
s mi lángolva virult
egy napon
lassan
semmivé lesz...

SZEPTEMBER

A Nap még melán
ráragyog
az aranykontyú fákra,
szelek tengelye nyikorog
utak barázdájába.

Pacsirták csőre megremeg,
dal mímel valahány még
s ezüst avarban zengenek
tücskök nyár - ráadásért.

Temérdek virág lázadó
szírom dárdája csorbult,
kertekben már a támadó
enyészet gyomra mordult...

A kötet címadó verse a szintén BOCSKORÉNEKEK névre hallgató negyedik ciklusban lehető fel. Isten valakinek útilaput köt az ember talpára. Jézus Krisztusnak, egyszülött fiának két bolygónk porát, sarát ünnepeztette talpa alá, áldásos ünnepekkor bocskor büszkélkedett a lábán.

Aki személyesen ismeri a költőt, vagy akár csak a verseit, csöppet sem csodálkozhat azon, miért is ezt a címet választotta második önálló könyve címéül. Miniatúr létdrámát töprengésre készítő filozófiai futamok, tűnődések gondolat-szobrok versbe öltözöttek; ez a gerince a BOCSKORÉNEKEK ciklusának.

TAVASZI VIHAR

Villámok szagatják
az alkonyt,
riadtan rebben a
madárraj.

Fák odvában
virraszt a
rettegés,
egy dőrej még,
majd csend lesz.

Rügy - fiókák
pattogzanak halkan.
halkabban, mint
a szempillák,
amikor összeérnek...

NÉGYSOROS

A tengerre vágytam mindig.
De csak a Dunáig jutottam.
A holdat akartam megölelni,
fényéveit a csillagoknak...

BOCSKORÉNEKEK

Halk vallomások, neszek.
Csak földönfutó dalok.
Égetnek szögvert sebek.
Hűtenek hű csillagok.

Mélyben megbúvó gyöngyök.
Éjbe felszállt fényjelek.
Papírra szórt göröngyök -
Krisztus - bocskorénekek.

A könyv ötödik, utolsó előtti **DALTALANUL** című ciklusát tartalmazó versek a némaság éneklő himnuszai.

DALTALANUL

Elnémult bennem a hang,
nincs már ének,
fekete tollú fákkal
jön el egy
madár értem...

MÍG ÉLÜNK

Talán a nem létezés
köt majd
örökre össze minket.
Az elmúlás utáni
döbbséget felismerés,
mikor a lényeg
negatívját
előhívja önmagából
a lélek,
mikor egyikünk
magára marad
éjszakára
a sápadt hold alatt,
hol többé a ránk terített csillagos ég
sem Veronika - kendő
és nem nyújt vigaszt
már semmi, semmi, semmi
míg élünk.
Addig akarjuk
egymást holtig szeretni...

Az utolsó **ÉGI OLTÁR** ciklus az omlás versek tárháza. A képzeletbeli gyászkeretben Szilágyi Domokos, Nagy László, Pilinszki János, József Attila, Pákolitz István, Petőfi Sándor, Ryokán a japán költő, Vájer Tünde, fiatalon elhunyt lány és természetesen a szülők nevei szerepelnek gyászszalagosan.

CSILLAGRAGYOGÁSBAN...

Anyám emlékére

Elmentél anyám,
nem ölelkezik már többé
a mindenség
kék - színű mosolyoddal
s már a tengert sem idézi
szemed...
Hajnalonta harmat - könnyeket
hullatnak a bokrok, a fák,
melyeket oly gyakran
újjaszülettettél
fenséges vásznaidon...
Fázik az ecset is,
melyet nem melegít fel
ujjaid lágy begye
s csak hallgatag mered
árván hagyott festményeid
halk szimfóniájában
selymes szörzetén élnek még
a bent felejtett festékek
szívárvány - színei
s csak sejtetik velem
a még meg nem festett képek
tündérgert - mosolyát...
A rét is gyászol Anyám,
hol oly boldogan lépkedtetek
egykoron Apámmal
térdig virágban szerelmesen...
Most ősz tépte halmain
fekete koszorúk a varjak
elmentél Anyám...
Itt hagyta engem
a magány útvesztőiben
gyötrődve örlő kétségek között
s most már csak az égi mezőkön
festegethetsz tovább
s most már csak az égi mezőkön
festegethetsz tovább
s onnan nézhetsz
örök csillagragyogásban...

KRISZTUS-SZÍVŰ Nagyapám emlékére

Haja ősz volt,
Szeme tavasz.
Krisztus-szívű
szegény paraszt.

Nagyapám elment.
Elkísérték illatszárnyon
a Homokerdőben nyíló
akácvirágok
s a fűvek orgonasípjain
bohém szelek
méhekkal játszották
a gregorián éneket,
madárkórussal
fűszerezve
zengtek az időben.
Nagyapám elment.
Naplementben és szívárványban,
piroslik a vére.
Oly egyszerű,
mint drótozott cipője,
a hajnal már
dülőúton érte,
tarisznyájában
csingér bor volt
szalonna, hagyma és kenyér.
Ballagott, ahogy naponta szokta.
Ballagott a szőlőskert felé.
Rokkant bütykös kezét
a fény bearanyozta,
amint rásimult a
kampós járóbotra,
megállt néha
hosszasan zihálva,
kínozta az asztma.
Ám a friss levegő
lassan rendbe hozta
s már indult tovább
vászorogva.
Ő, talán már tudta
hogyan ezen az úton
soha nem jön vissza...
Nagyapám elment.
Elvegyült a kéklő
dülőutak mentén
pompázó akácok fűrtjeivel,
el a mezei virágok gyökereivel,
el a fénnel,
hogyan általuk
illat-alakban
velem legyen
minden tavaszban.

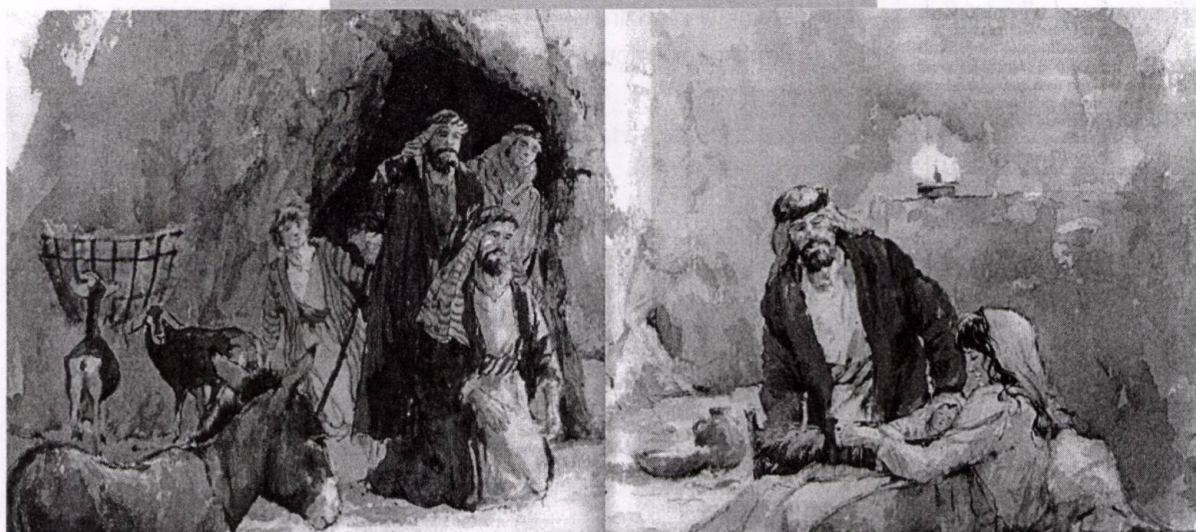
Haja ősz volt,
szeme tavasz.
Krisztus-szívű
szegény paraszt...

OLÁH ZOLTÁN

A halál vallomása

Szememből szüntelen szakad a hó
immáron közel félszázad éve.

Szakad, szakad, szakad
a tél mennyboltban virágzó vére.

Szüntelen szakad szememből a hó.
A pillanat palántáin
a holdas hallgatás
meggyónja az éjszakát,
s bevallja a halált...
És látom már a Mindent,
a Semmiben az Istent,
ki ott térdepel minden imámban
szemben velem tükörkép-magányban.
Máris-szült meztelen ruhában.

Fohász

Add Istenem,
hogy karácsonykor
fenyőfák tűje fűzze körénk
a toboznyi reményt!

Gáts Krisztina

NAPjai

Harmadik önálló verseskönyvével örven-deztette meg olvasótáborát a költő. Az igen szép kivitelű könyv a Graphic-Art 2001 Bt. kiadásában jelent meg ez év októberében. A verseskötetet Kossuth-díjas írónk, költőnk Mészöly Dezső ajánlja az olvasónak, az illusztrációk Baky Péter munkáját dicsérik.

És most magáról a szerzőről, költői világáról.

Talpa alatt lépdél a hold, szemöldökén csillagok csendje, szemé maga a Nap. Így hát nem csoda, hogy könnyedén lavíroz a líra labirintusában, hiszen versei tekintetét horizonttá sodorja a szél. (11. old. A NAP című vers)

Türelmetlen tavak, tengerek tüntetnek az elmúlás ellen, s a versek hullámai szobrot állítanak magának a létezésnek, az örökkévalóságnak.

IRÉN

dús hajába hosszú fonatként szivárog a napfény
törekeny karcsúsága az árnyékok közt suhan
észrevétlen mint ezüstszín hal
elinal a szirmokba bújtatott
terek tengerében
pisze orrába szippantja a tavaszt
végtelen karjaiba húzná
gyengéden
a megpirult felhőket
s nádszálujjaira fejtené
a városban pihegő
hidakon haldokló
alkonyi fényszálakat

MOSOLYOGVA

kezeidbe bontom a reggelt.
csókommal köszöntöm szemed
az orrodba kúszó illat is én vagyok

kedves szavakat
füledbe ültetve testeden
édes szerelmet hagyok

életre simítom a vágyat
ágyad habjaiban hentergek
előtted
neked

csak neked
áldozom hajlékony
titkaim
csak neked

Mementói a Holnap könyvét lapozzák nyolc cikluson át, melyekben létezésünk legendái lobognak.

Tapintható titkok, hallható hallgatások, lavinás látomások gyökeresülnek égből a földre, majd küldetésük elmúltával fénné fogannak.

MINT GYÖKÉRTELEN FOGAK

hulltak ki ajkaim közül
a szavak
meggyötörten
fényre törtem
de már nem találtam
hangot
csak a csend hallotta
tátogásom

szótlanságom

árvaságom

Dechant Antal szobrászművész

Hölgyeim és Uraim, kedves egybegyűltek!

Nem tudtam megállni, hogy ne tegyem személyes hangvételűvé megnyitó szövegemet, hiszen Oláh Zoltán számomra nem egy a sok alkotótárs közül, hanem egyben barát és egy kicsit sorstárs is. Az együttindulás éveire gondolok a közös Paksolások nyaraira, melyek Halász Károly gondos szervezésében kerültek megrendezésre, és melyek mindkettőnk számára felérték egy iskolával. Emlékszem megismerkedésünk első estélyére. Cseh Tamás borongós zenei aláfestésére, Zoltán játékos akrobatikus mutatványaira a betűkkel - akkortájt ugyanis a képversek bohém szerelmeseként koccintottunk - természetesen vörösborral - megismerkedésünkre. Érzem, ahogy leírom ezt a nem túl jelentősnek tetsző mondatot, mégis valami fontoshoz, lényegihez érkeztem. Mi is ez, mutatvány betűkkel, kép-vers, játék. Igen játékoság volt azon az estén gesztusaiban, mozdulataiban, és gondolataiban is. Így egyszerre épült össze megnyilvánulásaiban természetes mozdulat, látvány és fogalom. Mi ez öntudatlan teljességigény. Mondják az ember csak akkor teljes, mikor játszik. Kár, hogy a játék fogalmához annyi pejoratív jelző ragadt az idők folyamán. A játék fogalmához legritkább esetben merik társítani a komoly-szót. Helyette majd mindig könnyedséget, elengedettséget asszociálnak. De mi van ha valaki komolyan játszik. Lehet a játéknak óriási tétje is. Az állat számára is nagy tétje van a játéknak, fontos hozadékai, hiszen ezen keresztül próbálja megragadni, megismerni a valóságot, legalábbis addig, míg le nem szokik, szoktatják róla. Eljátékozolta életét - mondta ki Oláh Zoltán igen fiatalon egyik képversében, ahol a betűk egy vizuális jellet, konkrétan egy keresztet rajzoltak ki. Szójáték maga a kiindulási alap, játék a betűkkel, jelekkel, fogalmakkal, sajátos szerkezetet és összefüggéseket teremtve a dolgok közt. Ami viszont mindezt indokoltá teszi az az, hogy Oláh Zoltán ezzel közölni, mondani akar nekünk kívülállóknak valamit. És ezt teszi most már két évtizednyi sikeres költői pályafutása során gyönyörű élményekben részesítve minket. Nem vagyok esztéta, de azt érzem, hogy verseiben szavakkal képes nagyon intenzív látványokat, hangulatokat indukálni. Versei olvastán az emberben képek, színek, formák jelennek meg. Ezért aztán számomra egyáltalán nem meglepő, hogy a nagy láttató, most visszatér a vizualitáshoz, és megpróbálja az utat fordítva is megjárni. Mindehhez ugyanazzal a játékosággal kezd hozzá. Az itt kiállított munkái számomra elsősorban egy ember bensőséges vallomásai az anyagról, az anyaghoz való viszonyáról. Gyermek módjára képes figyelni és vallatni az anyagot a kifolyó, szétterülő megdermedő matériát. Meglesni, ahogy formává alakul az anyag; és persze megpróbálni mindezt a folyamatot irányítani, mondandót hordozó stabil szerkezetté alakítani, a színekkel, formákkal hangulatokat, érzéseket kelteni, sőt urambocsá gondolatokat ébreszteni.

Az izgalmas számomra e munkákban, hogy egyszerre érzem kísérletnek, komoly játéknak, mely során Oláh Zoltán intervenciós igényeit is kiélheti, és ezt meg is teszi. Eljátékozolta életét - jelenik meg, most már idézetként az egyik itteni munkáján mintegy keretet adva eddigi pályafutásának. Hölgyeim és Uraim, egy igazi Homó Ludens újabb megnyilvánulásait láthatjuk e kiállításon, és magatartásával, alkotásaival minket is játékra buzdít, ösztönöz. Azt hiszem ez fontos üzenete e kiállításnak. Köszönöm türelmüket és kérem tekintsék meg a kiállítást. A kirakott verseskötetek és képek megvásárolhatóak.

Napsugárszínű NAPjaim

Elhangzott október 11-én a művelődési központ könyvtárában, Gáts Krisztina új kötetének bemutatóján.
Közreműködött Balog Judit versmondó

Meglepő és megtisztelő felkérést kaptam Gáts Krisztinától néhány héttel ezelőtt. Arra kért, mutassam be legújabb verseskötetét. Meghatódtam és meg is ijedtem, hiszen én csak egy tanár vagyok, aki magyar nyelvet és irodalmat tanítok, nem írok, csak olvasok. Bevallom, időt kértem, de állandóan foglalkoztatott a gondolat, és izgalmasnak is tűnt. Elkezdtem Gáts Krisztinából készülni.

Ismertem néhány versét, de most elolvastam az eddig megjelent kötetét. És egy nagyon érdekes, kellemes, különleges ember lelke és gondolatai tárultak elém. Igaz, Kriszti nem volt teljesen ismeretlen számomra.

14 évvel ezelőtt ismertem meg, akkor érettségizett. Németország szakra jelentkezett a pécsi tanárképző főiskolára, de sajnos sikertelenül. A Városi Művelődési Központban vállalt munkát, ahol én az ifjúsági iroda munkatársam voltam. Mindössze egy évet dolgoztunk együtt, később is csak keveset találkoztunk, de ez az év mégis emlékezetes maradt számomra, ezért gondolt most rám. No, meg azért is, mert a Deák Ferenc Általános Iskola kisdíákja volt, ahol jelenleg én is tanítok, s főiskolás korában tanárjelöltként itt gyakorlószkodott.

Mostani kollégáim közt alig van már egy-kettő, aki tanította őt, de mégis sikerült a kislányról is megtudnom valamit: csendes gyerek volt, de valami megfoghatatlan belső derű mindig sugárzott belőle. Ifjú lányként ilyennek ismertem meg én is. Ezt a derűt, kedvességet megőrizte felnőtt korára is, verseit is áthatják ezek a belső tulajdonságok.

Egy év múltán sikeresen felvételizett a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolára, 1993-ban szerzett német-országi szakos tanári diplomát.

Tovább tanult, és 1996-ban a budapesti Külkereskedelmi Főiskola Közgazdasági szakán másoddiplomát kapott. Rövid ideig tanított a fővárosban egy nyelviskolában, később gazdasági területen helyezkedett el. Jelenleg a Porsche cégnél dolgozik.

A versírás kezdetben csupán játék volt számára. Aztán József Attila költészete kellett ahhoz, hogy hosszú szünet után újra írjon - titokban. Nem akart publikálni, de édesanyja és nagymamája biztatására mégis beleegyezett.

Ekkor jelentek meg első versei a Tolnai Extrában 1998-99-ben. (Szerk. megjegyzés: A Paksi Tükör 1998-tól rendszeresen közli verseit.)

Ékes László, a lap főszerkesztője mutatta be az ifjú költőnőt. A kapcsolat megmaradt, hiszen az Emberbőrben című kötet bevezetőjét is ő írta.

Első verseskötete az Egy dallam a zongorán - amit Krisztina füzetnek nevez - a születésnapjára készült. Kedvező fogadtatásra talált, és ez kedvet hozott számára a folytatáshoz. *Pityangvirág* a második, a bordó, de az első

“igazi” könyv. 2000-ben, harmincéves korában látott napvilágot. Ebben így vall önmagáról:

“Első verseim gyermekkoromban születtek, 13-14 évesen. Komolyabban a gimnázium utolsó éveiben kezdtem el versírással foglalkozni, és ez mindmáig nagy örömet jelent nekem. Óriási élmény számomra “játszani a szavakkal”, s mindezt úgy, hogy eközben kiírom magamból örömeimet, bánatomat, élményeimet, szerelmeimet és bármit, amit, úgy érzem, egyszerű szavakkal nem elég kimondanom...”

Ezt gyorsan követte a kék, az *Emberbőrben* 2001-ben. E kötet nyitó verse a Városom - Paks. Miért emeltem ki éppen ezt? Iskolánk Jubileumi évkönyvébe írta Koch Józsefné Gyöngyike, egykori némettanára kérésére.

És most itt a legfrissebb: a napsárga *NAPjaim* egy vidám napraforgó Kriszti-napocskával a hátoldalán.

Bizonyára nem véletlen, hogy éppen József Attila idézetet választott mottóul:

“Hiába fűröszöd önmagadban,
csak másban moshatod meg arcodat.”

Verseskönyvét kedvesének, Péternek ajánlja ezekkel a szavakkal:

“Ha benned mosom meg arcomat, ragyogok, mint a nap.”

Valóban: ezek a versek ragyognak, akár a szerzőjük. De mit is mondhatnék én ezekről a költeményekről, amikor a bevezetőben Mészöly Dezső így ír: “... aki őszinte, az olvasót megérintő emberi verseket vár ettől a könyvtől, nem csalódik.”

Honnan az ismeretség Mészöly Dezsővel? Irodalmi folyóiratok után kutatva rábukkant a Lyukasóra címűre, amely tisztán irodalmi lap. Felhívta Kriszti a főszerkesztőt, Szalay Károlyt, aztán találkoztak. Megmutatta a verseit, tetszettek, főleg a formaviláguk, formagazdagságuk. A főszerkesztő éppen írogató fiatalokat keresett, akiknek lehetőséget kínálhat az újságban. Így került ő is a fiatal írók körébe. Rendszeresen találkoznak, megmutatják egymásnak írásait, elemezik, kritikákat írnak. És a szerkesztőségben van Mészöly Dezső is. Mostanában a novellaírással is próbálkozik. Tervei szerint a következő könyv próza lesz. Könnyen ír, de csak akkor fog hozzá, ha talál egy-két szót,

amely magával ragadja. Csak játszani kezd a szavakkal, játszani akar a szavakkal, és máris megvan a vers, holott nem is volt semmiféle motiváció - mondta ezeket nekem néhány nappal ezelőtt. S még hozzátette: Nagyon szereti és ismeri a magyar nyelvet, érzi anyanyelve szépségét, gazdagságát, korlátlan lehetőségeit.

Aki elolvassa a *NAPjaim* kötet verseit, mindezeket megtapasztalhatja maga is. Művei rövidek, szabadok; képei, metaforái egyszerűek és gyönyörűek. Képverseiből is a játékosság, a szeretet és szenvedély sugárzik.

A *NAPjaim* kötet középpontjában is a legboldogítóbb érzés: a szerelem áll, akárcsak az *Emberbőrben* címűben, de ezek a költemények - saját bevallása szerint életének egyértelműbb, világosabb, vidámabb szakaszában születtek.

Ilyen a *Zápor* (29. o.), a *Harmincegy* vagy az *Amikor rád gondolok*, a *Szemed*, a *Karjaid*. A *Hajad* a mély őszinte érzések mellett a boldogságot és felhőtlen örömet is sugározzák, akár a *Nap* (52-53. o.). Nekem a *Nem számít* (62. o.) és a *Képzeld* (80. o.) tetszik a legjobban.

Úgy ír, hogy saját gondolataimat is felfedezni vélem a verseiben. Hát mire is való az irodalom, a művészet, ha nem erre? Felszínre hozni a bennünk rejtőzködő szeretetet, örömet, jószágot, néha szomorúságot, bánatot. Azokat az érzéseket, amelyektől emberek vagyunk. S e gondolatokat, amelyek a versből átsütnek, mint a Nap, megerősítik, kiemelik *Baky Péter gyönyörű illusztrációi*. Vele Ékes László kapcsán ismerkedett meg Krisztina.

Baky Péter Budapesten született 1950-ben. 1969-ben a budapesti Képzőművészeti Gimnáziumban érettségizett. 1977-ben diplomázott a Magyar Képzőművészeti Főiskola festő szakán. 1980-86 között elsősorban alkalmazott grafikusként dolgozott. 1986-92 között a szekszárdi Ilyés Gyula Tanárképző Főiskolán tanított. Jelenleg a szekszárdi Művészetek Háza igazgatója és Budapesten a Ferencvárosi Pincegaléria művészeti vezetője. 1979 óta kiállító művész.

Fontosabb kiállításai: 1980. Budapest; 1981. Szeged; 1983. Szekszárd, Budapest, Tamási; 1984. Kölesd, Lomza (Lengyelország);

1986. Hódmezővásárhely; 1987. Dombóvár, Nienburg - [ninburg] (Németország); 1988. Bremen (Németország); 1989. Worpswede - [vorp-széde] (Németország); 1990. Bécs (Ausztria); 1966. Brassó (Románia), Budapest (Kortárs Galéria); 1997. Curgó, Delmenhorst, Bréma (Németország); 1998. Iserlohn (Németország); 2000. Stuttgart (Németország); 2001. Párizs/besons (Franciaország), Szekszárd (Művészetek Háza); 2002. Budapest (Vigadó Galéria), Pécs (Horda Galéria).

Részt vett a szekszárdi II. világháborús emlékmű tervezésében és kivitelezésében. Tervei alapján készült a Szekszárdi Borkút. 1997-ben

adták át a szekszárdi Kolping Iskola aulájában látható 15 képből álló Keresztút című pannóját. 2000. augusztus 20-án avatták a szekszárdi Polgármesteri Hivatalban álló Milleniumi Pannót (Szekszárd története, 2 x 15 négyzetméter), ugyanakkor Pro Urbe Szekszárd díjat kapott. A Szekszárdi Művészeti Iskola alapítója. 2001. augusztus 20-án Milleniumi Arany Emlékérmét, 2002. szeptember 1-jén Babits Mihály díjat kapott.

Angyal Mária írja róla:

"Baky Péter meglehetősen sajátos életpályát tudhat maga mögött magánemberként és festőművészként egyaránt. Festőként diplomázik, mestereinek gimnáziumtól kezdve Szalay Zoltánt, Csebi Pogány Lászlót, Barcsay Jenőt, Domanovszky Endrét tartja, s ha festőket említ, Van Goghról, Csontváryról, Kondorról, Molnár Lászlóról, El Kazovszkijról beszél. '80 táján szakít a képzőművészettel, s évekig reklámgrafikusként dolgozik.

Egy '87-es németországi felkérés ad új lendületet munkásságának. Ettől kezdve két világban él: a fekete-fehér egyedi rajz, grafika és a színes krétarajzok, olajképek világában. Ceruza, tus és színes krétarajzai sodró erejű, varázslatos

vonzásúak, érzékiségük mellett mindig tartalmaznak valamit, ami távolságot tart, s kíváncsiságot kelt bennünk: vajon mi van a képben, amit még észre kell vennünk, vagy éppen mi van a kép mögött?

Lírai alkata, érzelemgazdag világszemlélete autonóm emberábrázolásokat eredményez. Egy groteszk, szatirikus, szürrealista, expresszívista világ az övé. Az apró részletekben rejlő szépségek és rútságok felfedezésének vágya, a specifikusban meglévő sajátosság az, ami vonzza. Képes a lélek apró rezdülésének

megjelenítésére. Furcsa erotika, nyomasztó megérzések, szomorú színpad- és díszletvilá-

ga keveredik a vidáman összekacsintó ábrázolási móddal nála..."

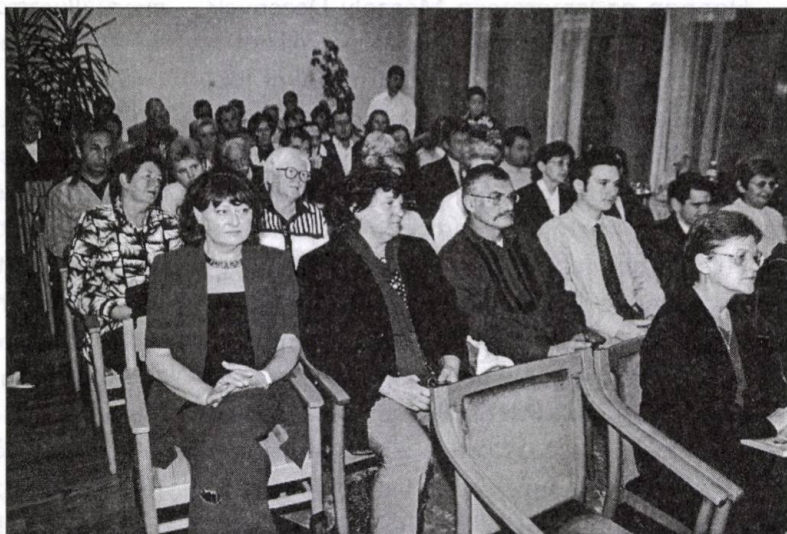
Ezek az apró rezdülések, furcsa erotika, nyomasztó megérzések sugároznak Krisztina verseiből is keveredve a vidámsággal és játékos-sággal, formagazdagsággal.

A bordó Pityangvirágban így fejezi be önmagáról írt sorait: "Szeretek adni és kapni, ez a legnagyobb öröm az életben. Verseimmel maradandó élménnyel szeretném olvasóimat megajándékozni, remélem sikerül."

A napsugárszínű NAPjaimmal sikerült. Engem megajándékoztál, remélem Önök is szeretettel fogadják ezeket a napsugarakat.

Kriszti, gratulálok!

Brian Weiss gondolatai kísérik:
"Mindig legyen merszed vállalni a kockázatot.
Halhatatlan vagy, nem eshet bajod."

■ Pétersz Mária

Mukli Petra

Az álmok kezdetén -
Ciklus

Hömpölygő folyamként elsodró tömeg
Arctalan börtönöre testemnek.
Keresem azt, aki nincs itt most velem,
Égkék-fény sugarát sehol sem lelem.

Jó sorsom vagy, s végzetem.
Fájó létünk tétlenül nem nézhetem.
Világok szakadéka remélve még
Elűzőm éjünk fellegét.

Távol vagy kedves, végtelen utakon.
Távol jársz még, magam se' tudom:
Alkonyi vízió, mi könnyedén megérint,
Vagy azúr-szedem, mi kék álmot hint...

Tovasuhant veled a nyár,
Az őszben mégis napfény vár.
Talán...
S ragyog majd a tél haván...

Könnyű szavaid súlya alatt
Hitem erős oszlopa rengve összeszakad.
Porrá zúzva hever a szélben
Őrült romjait nem tartja senki se' féken.

Soha az az álom, soha az a vágy!
Nem az ami fájó, nem az, ami bánt.
Hidd el, ami még jó, mindig eltalál,
Az dereng csak fájón, ami messze száll.

Egy melankolikus emlékezés

Itt kavargó és él a múlt, a múltam,
s az életem, az életem, s a reményem,
a jókedvem, a félelmem.
A pillanat az élet. A múlt elhagyott,
hűtlen volt, itthagytott. Fáj, és mégis,
ez így jó. Érzem. A gyermekem! Akit elveszítettem!
Mi van veled?
Ó te szegény gyermeklélek!
Felnőttél, s elvesztél. Elvesztél a zord életben, fájdalomban, nehézségben.
A jövő... ott áll még a jövő, és vár,
hívogat, szólít, mondja, jöjj te gyermek,
gyermek, elveszett lélek...!
Nosztalgia, szép remények, bolondos
álmokat kerget a szél... talán...
csak véremlében zubog...

Örökségül neked

Bocsásd meg,
hogy a nappali fényben
mely oly régen
bűvös sugarába vont
nem láttalak, csak magamat
s tudom mennyi fájdalmat
hagytam léptem nyomán örökségül
neked
mindig lélegző, enyhet nem adó örök
kincseket,
s ha a napfényben elolvadt
érzéseket újra megérinthetném,
tenyeremben megbújva
egy álmosan pislogó kis emlék
ébredne,
te is lásd, átnyújtanám őt
neked,
őt, ki óvna helyettem is
az idő fájáról lehulló levelek
avarában távolodó
léptedet.

Majoros Irén Erzsébet

CSIPKE-CSENBEN

A hegy mögött,
túl a dombon,
a Nap még ott is
ránk ragyog.
Ballagva
a múlt mezőin
rólunk vallnak
a csillagok.

Illat-felhő
leng felettünk,
csipke-csendben
szerelem.
S mi égre nyíln
ránk pihen,
elvirágzó türelem.
Mikor elindulsz utadra
jégcsap ül ki arcodra.

Szemem szólítja
a szádat
lepke-szállta alkonyon.
Esz-felhő falatkákat,
holddal hűtött harmaton.
S míg újra várlak szobámban,
hallom az idő lépteit.
Az eső is megered
ablakunk hajnalain.

GYERTYÁK

Gyászruhát öltött a reggel,
krizantém-illatú esttel,
tekintetünkben dúdoló csenddel
hallgatunk.

Márványló gyöngyagyló cseppek,
gyertyák; olvadó kelyhek-
lobogunk.

Holdszirmú halálos estén,
király-krizantém lestén.

BÁNAT

Tüzet már sokat raktam,
Fészket még sohasem.

BIMBÓBAN

Voltam fáknak
soha nem virágzó
ága.

Szerelemnek
rügyetlen
álma.

Ullein Csaba

Álmodozás

Bősze Mónikához

Könnycsepp lennék amikor sírsz,
végig folynék arcodon.
Napfény lennék, mikor fázol,
megcsillannék hajadon.

Szellő lennék forróságban,
enyhíteném meleged.
Madár lennék, ha magad vagy,
énekelnék tenedek.

Bohóc lennék, ha szomorú vagy,
barát, ha magányos.
Álom lennék mikor alszol,
szép, nyugodt, vagy talányos.

Tücsök lennék, ha zenére vágysz,
aki kertedben hegedül.
Társad lennék, ha nincs már
senkid, sosem lennél egyedül.

Emlék lennék, ha megunnál,
és mennél tovább nevetve.
Senki vagyok tenékküled,
mindeneket feledve.

Szarka József

Egyszerű vers

Egy kisfiú az est peremén lépked,
hattyúk nézik lankadó mesékből,
felhőket koronáz a Nap, éj lesz,
már leng a kék távolság kék szeméből.

Ösvényt horzsol nyomában a bánat,
hogyan erre elment, folyók fogytak el,
és ősz nyírbálta tél felé a fákat,
és versbe kövült minden földi jel.

A megáradt csend fénylőn veri vissza,
a férfikort az arc feszült tavára.
Ami volt, csak az lesz örök, tiszta
irány a végtelen fókuszába.

Dallamok rajzolódnak a célból,
egy kisfiú megy, távozások jönnek,
szél nyílhog, és fenődik a félhold,
a földi, fénylő, ámuló szemekben.

A Nagymama emlékére

Szétharangozta bánatod egy naplemente,
s rád csücsörített a vaksötét,
könnyű volt siklásod, mint ajkaidon átszúrt,
hazudott szépség; a könnyű lét.

Hullámveréssé váltam én is,
zord kövekhez szaladok halkán,
megbántottan, leölt közönnnyel,
látod Anyó, én itt maradtam.

Szétszívárogysz, de itt kószál agyamban,
egy megöszült, meghasadt jelkép,
csüggeden, fázva, ráncba komolyodva,
naplementkor. - Anyóka fájsz még!

Ne kérdezd

Többé ne kérdezd a bokrok alatti csendet,
hol testmeleggel itattam át az estét,
kobold szemek titkom kilesték,
s a tél csókadászes hófátylán túra lengett.

Alul maradtam a szellőveréses,
lány kikötő mólóján hangtalan,
hol az izzó nap-köd hullámtalan
fehér, s szétfoszlanak a fényverések.

Átmentem én is a hallgatag parkon,
lesütött szemmel mint az alkony,
- még ember lehettem talán...

Rigók nem csúfoltak, dalt nem szórtak
utamra. - Kék keresztet rajzoltak
homlokomra az éjszakák.

Kék csillagom

A száz éves Illyés Gyulának

A kék csillag nem lobog,
nem éget,
csupán haragszik érted.
Kék Planétám,
lakóid látom,
álmodozom az embervilágon,
mélység és magasság között.
- Sok van, ki elköltözött,
szerelmek, társak és a jók,
kik úgy látták nem közénk valók,
hát tündöklésedbe tértek.

Kék csillagom,
Te szomorú,
Te szelíd babérkoszorú,
Te bátor,
közel és távol, ragyogsz, ragyogsz,
vonulsz hűsége bolygóid kíséretében,
a végtelen időben, térben,
élő fővenyben, növényben, állatban,
emberjövőben, fűben, rovarban, madárban,
képében szelíd őznek,
jóságos fáokban.

Kék csoda,
Te messzi könnycsepp,
kék tollú madár,
bánatod közel és távol
a láthatártól,
megsebzett, jeges éjszakáktól,
izzó sívatagok hollódalától,
magukba roskadt éjszakáktól,
éjszakok forgatagától.

Kék Napom,
mindenség könnycseppje Te,
van-e örök élete
a létnek?
Van-e ott határ,
hol nincs madár
ki felkeresne üzenetemmel?
Mondd éle ott ember?
- Volt hitünk, de elfogyott erőnk,
maradt-e még jövőnk?

Kék csillagom,
elvették otthonunk, otthonom
véres arcú banditák.
Elvettek földet, fűvet, vizet, hazát,
hogyan tovább?
Kék csillagom,
nincs otthonunk,
nincs otthonom.

Jankovics Andrea

ŐSZ

Itt e magányos parkban üldögélve,
A fákat nézegetve
Szemlélem az őszt.
Hallgatom a levelek zizegését,
A fák suttagó beszédét,
S érzem fájalmukat:
Ők egészségesek, ám rabok.
Bezárva telnek a napok
Itt a várfalak között.
A gyökerek már nem törnek kifelé,
Hisz tudják; ott a város hidege,
Mocská, zaja várja őket.

Itt a parkban ősz van;
Ősz lapul az avar illatában,
A haldokló levél sóhajában.
Itt a parkban igazi ősz van;
A vén gesztenyék bóbiskolásában
A virágok szelíd hallgatásában,
Ősz van a levelek színében,
Ősz van a gerlék szívében,
Szomorú bűgásukban.

Odakünn a város oly más,
Más az egész összhatás,
Hisz betegek a sápadt fák,
Sikítva kúsznának át a várfalon,
Szénmonoxid marta arcukon
Gyűlölet ül ki minden iránt.
Mások hörögve buknak ki
A támfal szorító repedésein,
S lógnak a semmibe.

De itt a parkban ősz van,
Igazi természetes ősz van
Eme zárt szigeten.
A nyarat temetik leveleikkel a fák,
S utolsó színes szirmával száz virág
fon neki gyászkoszorút.

Odakünn temetetlen a halott;
Összesöprik a lehullott falombot
Ellopják a kései virágot.
A reggeli dér csípi az ágakat,
Elfagyasztja a lány virágszárazakat
A tél fehér lehelete.

Kuti Horváth György

ŐSZI TŰNŐDÉS

Hétrét színesülnek már a fák.
Holdra mélyülnek fáradt esték.
És virradatra gyémánt csodát
varrnak a tájra dérzezecskek.

Riadt vadak kószálnak halkán,
gubbasztva madarak alszanak.
Szél nyöszörög, felkeltve lassan
dermedt galagonya gallyakat.

Létem is csonkul. Nincs menekvés.
MI az, mi belőlem megmarad?
Egy szófűzér tán, versbe szedvén
a ködöktől ázott fák alatt...

A VIRRADAT LUGASÁBAN...

Bennünk nyílik a mező.
Rügyek pattogzásában
feszülnek álmaink.
Madarak hulló tollában
zuhanásunk.
Szárnysuhogásukban
felemelkedésünk.

Nincs perc, pillanat,
melyben ne keresséink
egymást.

A virradat égi lugasában
ikerláng a fényünk.
Éjszakáink csillag-mélyében
Istennel beszélünk...

ALKONYATKOR...

Kék hálót vet
partra a csend.
Nézzük egymást
bronz - hidegen.

Közelünkben
tenger zúg,
sziklarésben
vad habok
késelik meg
mellkasom.

A láthatáron
sirályok,
állunk csak a
szűz főnyen
két idegen.

Alkonyatba távolodunk
bronz hidegen...

AMIKOR...

Csodállak.
Megérint a csend.
Akácvirágok
nyílnak szemedben.

Törékeny vagy,
hajnali illat
és maradandóbb
mint a sziklaszirt...

Miszlai Gyula

MESE

Emelkedik lassan bennem az éj.
Bója a szívem árapályán -
hogyan idetalálj.

Sorstalan folyó ez, szürke,
akár elvesztegetett életem.

Pedig százéletű királyfinak születtem én is,
hogyan adok számot az eltékozolt
kilencvenkilencről -

Uram.

2000. DECEMBER 11.

Könnyedén,
lehulló lombok lépcsőin érkezik a tél.
Széttaposott békák mára már a levelek,
nyugszom
megnyugszom én is
ha hó öleli majd az ezüstcsengésű halált.
Egy férfi ballag jégvirágcsokorral
a réten át, éjszakáimon át,
nem emlékezni rá nem tudok már
Hosszú kabátban indul, csillagmagasban még a
háta fénylik,
s az elmenők mosolyával kifordul
a kín nélküli terekbe.

Ráczi Diána

EGY FA KÉRGÉRE

Oltalmat keresek a fűben, a fában,
napmentében, a hajnalhasadtában.
Szegény szívemnek.

Keresem a mában,
a holnap szavában.

Szüntelen.

Hánykolódtam föld porában,
szálltam az egék magasában.
Világtalan.

Szél kicsalta könnyek között,
földre hullott álmok fölött.
Némán,

keresem a szorítást feloldó,
fájdalom megváltó
válaszokat.

Ha megtalálom egyszer,
elhozom,
ezüsttálcán virág mellett
átnyújtom.
Csak neked. Csak neked.

Farkas Margit

ELDÖNTÖTTEM

Képzletben világgá megyek,
 Felülök egy felhő közepébe,
 Lovak helyett befogom a szelet.
 Aiolosz-t megkérem,
 Legyen a barátom,
 S repüljünk a világ tetejére.
 Ha már megcsodáltam Mr. Everest
 Havas csúcsait,
 Bukjunk a mélybe,
 A Holt-tenger legmélyére
 Megnézném a sarki fényt s a Tejutat
 S ha ráérne még a szelek királya
 Elvinne az Istenek birodalmába
 Elárasztanám kérdéseimmel...

MINDEN PERC ÖRÖK

Minden perc örök
 mit veled tölthetek,
 ne hagyd elbűjni a Napot
 a felhők felett!

Bajtai András

/ esős őszi /

amikor sétálsz hazafelé zsebretett
 kézzel, vigyázva, hogy csigaházra
 ne lépj, és bámulsz inkább lefolyóba,
 poccsolyába, nem nézed végig,
 ahogyan az ősz kirabolja a fákat,
 és gondolsz mindenféle,
 hogy miért nem tudsz te is olyan
 kitaró lenni, mint a jelzőtáblák,
 miért nem állít meg téged
 is valami, akár egy percre csak,
 a busz megálló helyett, és tudod,
 mire hazaérsz, hiába nézel ki
 az ablakon, már nem látod a Napot,
 lekaparták az égről, akár egy
 sorsjegyről, viszont láthatod,
 ahogy a tej a kávéban kavargog,
 és várhatod, hogy eszedbe
 jusson, amit elfelejtettél, mert
 nem hívsz fel senkit telefonon,
 úgysem tudnál nekik mit mondani,
 és hiába a kávé, fázol, a radiátorra
 teszed tenyered, megsimogatod,
 mintha hűségese kutyád lenne,
 s bár hallod kintről a kulcscsomó
 zörgését, nem nyitysz ajtót,
 mert tudod, csak az ősz az.

Nagy Balázs:

Irány Elézium

Sűrűn hullt a hó Lussonium limes vonalára, mely magasan feltöltve állt a lösz hegyoldalban. Katonák fagyoskodtak a palánk mögött, kezüket hónuk alá dugták, s közben a tájat figyelték. Arról szó sem lehetett, hogy akár egy percre leüljenek, így is örültek, hogy lábuk nem fagyott le. Egymástól mintegy harminc méterre álltak, de alig látták társaikat a záporozó hó függönye mögött. Nem szabadott elhagyni az őrhelyeiket, de ilyen ítéletidőben úgyszemint figyelt rájuk senki, így éltek a lehetőséggel. Fel-le jártak a hegyoldalban, így próbálták meg felmelegíteni testüket, s figyelték, nem fagyott-e meg egyik társuk.

- Még fél óra, s elérkezik a váltás ideje! - kiabált körbe egy jól megtermett katona, s óvatosan futni kezdett egyhelyben, nehogy hozzáérjen a páncél, ami hideg volt, akár a jég.

S tényleg. Keleten, a Danuvius folyó felett mintha világosság türemkedne ki az éj leple mögül, tört egyre feljebb és feljebb, mígnem egy kis fényt csempészett a sötétbe. A hóesés is csillapodott, mint ha jóságosan akarná köszönteni az új napot, lágyan ereszkedett alá. Vastagon állt már a folyó jégén, melynek vize igen vastagon befagyott.

Egy lovas érkezett az úton, mely a limes vonalán kívül haladt, a folyó és a hegy között. A katonák nézték, amint beér a völgybe, mely keleti irányba nyitva állt. Talán ez volt a védvonal egyetlen sebezhető pontja. Ügyeltek is rá rendszeren. Az út két magas őrtorony között vezetett át, majd az ember beért a táborba. Néhány város állt a tábortól nem túl messze, elszórva a domboldalban, s beljebb, ahogy az ember tovább haladt a völgyben, nyugatnak, egy kis balkanyarral, a régi településre ért, ahol a leszerelt katonák éltek.

Itt minden csendes volt, egy két ember tolt a havat a háza előtt, mely mélyen a földbe süllyesztve állt, s a hó teljesen betakarta. Úgy festettek az épületek egymás mellett, mint sok egybehányt hókupac.

A lovas átvágott a kapun, melyet a katonák kinyitottak neki, és tisztelegtek, ahogy az a birodalomban szokás volt. Nem volt más a lovasnál, mint egy tekerics papír, s egy kis zsák, melyben az elemőzsiát tárolta.

- Két napja vagyok úton, s két milyen napja! - harsant fel a lovas, amint leugrott lováról, aki elég kimerültnak és éhesnek látszott. - Vigyétek a pajtába, s adjatok neki bőven enni! - utasította az embereket, akik köré gyűltek, s mindenfélét kérdezgettek. Nem figyelt rájuk, egyenest a főépületnek tartott.

Bent a teremben vidáman lobogott a láng, míg az emberek aludtak, s hangosan horkoltak. A lovas bevágta az ajtót, mire azok nyöszörögve keltek fel, s törölték szemükből az álmod. Egy nagydarab, sebhelyes arcú ember kelt fel legelőször, köpenyét maga köré csavarta, s úgy állt egy helyben a hideg, döngölt talajon. - Hát mégis ide értél? Nem kellett volna sietned. Ilyen miatt meg főleg nem... - mondta, s helytel kínálta a lovast.

- Nézd Clhorus, a kötelesség az kötelesség. Nem szívesen tettem, de megtettem. Itt a honesta mīsis. Meghoztam az elbocsátást, itt az irat. - felelt, mire elővett egy réztáblát és egy zacskó aranyat. - A pénzt ki kell egészítenetek.

Clhorus csak hümmögött magában, kezét dörzsölte, majd felemelte és megnézte a réztáblát. - Meg sem érdelem. Egész nap csak henyélt, huszonöt éven át.

- Ami jár, az jár, nem lehet tőle elvenni. - ült közelebb a tűzhöz a lovas, s a lángot nézte. - Thasiatus, szabad vagy...

Az említett férfi épp ekkor nyújtózkodott a barakkban, társai között. Ablak nem volt az épület falán, bűdös zsírszag keveredett össze a vizes ruha és izzadságszaggal. Lassan ült fel, egy kicsit szédült, fejét vakarta.

Magas, és erős testalkatú férfi volt, arca szőrös, szakálla hosszúra megnőtt, szeme szürke, mint a téli égbolt, melyet vastag felhőréteg takar. Arcát hegek borították, melyek már rég begyógyultak, de rózsaszín bőr maradt utánuk, hiába kezelték gyógyszeres pakolással.

Gyorsan öltözködött, a takaró alatt, így talán melegen tarthatja testét. Hideg volt. Hiába égett tűz az épület végében, tíz foknál nem lehetett melegebb. Odakint mínusz tíz. Még mindig bent a jobb.

Épp végzett az öltözködéssel, mikor jöttek a katonák, hogy menni kell váltani a falon. Mióta a dákok át-át kalandoztak Sarmatae területére, éberebb lett az őrség, nekik is többet kell a falon állni, sőt, több embert hoztak. Egy ala-val (lovas segédcsoport) és két cohorsal (gyalogosok) egészült ki Lussonium védelmi vonala. Eddig mindössze ötven ember élt a településen, most vagy ötszáz.

Ébredtek társaik is, s gyorsan de kellenlenül öltözködtek. Senki sem vágyott ki a hidegbe, de tudták, akik kint álltak egész éjjel a falon, nagyon is be akartak jönni. Megkapták fejadagjaikat, majd elindultak, felmászta a falra, ahonnan teljesen beláthatták a Danuvius egész árterét (melyet most kemény jég borított) és magát a folyót.

Thasiatus mintegy ötven méterre állt a kapu déli szárnyától. A kapu nyitva állt, három kereskedő közeledett, s hajtott be rajta. Szombat volt. Ilyenkor mindig megjelentek, a közeli pannon faluból jöttek és portékáikat árulták. Római katona nem nagyon vásárolt belőle, legfeljebb alsóneműt, a provinciák lakói, akit kiskorukban soroztak be a legiokba, annál inkább. Ők ilyenkor jutottak borhoz, ruhane-műhöz, mit a páncél alá húztak, s egyéb használati holmikhoz.

Thasiatus némán figyelte őket. Az egyik kereskedő integetett nekik, jöjjenek, vásároljanak, de persze ők nem hagyhatták el őrhelyeiket. Még szerencse, hogy ő mindent beszerzett a múlt héten, most nincs szüksége semmire. Figyelte az erdőt, a túlsort, s társaival beszélgetett. Nappal többen álltak a limesen, a lovasok nem támadtak éjjel, vagy csak elvétve.

A befagyott folyó felett baljóslatú köd gomolygott, a katonák féltek tőle, egyszer csak előlép belőle valami túlvilági szellem, s magával ragadja őket a barbár vidékre, hol a pusztulás vár rájuk. Onnan nincs menekvés, rájuk talál egy roxolán, jzig vagy dák katona, s máris hadifogoly, a jobbik esetben halott.

Két óra telt el, az idő megenyhült. Thasiatus kezdte magát jól érezni, már nem fáztak végtagjai, keze is felmelegedett, mikor nevét halotta a kapu mögül.

- Thasiatus, Thasiatus, gyere a főépületbe! - kiáltotta neki az egyik kapuőr, név szerint Alius, mivel szinte egy időben kezdte a szolgálatot, s egy helyről származtak, a boii falvakból, Vindobona közeléből.

- Thasiatus nem tudta mire vélni a dolgot, nem sokszor fordult elő, hogy lehívták a falról. Először valami rosszra gondolt, talán elmulasztott valamit, nem figyelt oda szolgálatban, vagy meghallották, hogy beszélget, igaz azért nem is szoktak elítélni senkit.

Lassan ereszkedett le a térdig érő hóban a hegyoldalon, egyszer meg is csúszott, hátra esett, de kezével megtámasztotta magát, így hamar felkelt s folytatni tudta útját.

Lent a táborba mindenki őt figyelte. Ritkán adatik meg egy egyszerű katonának, hát még ha leigá-

zott népből való (igaz az Állam nevelte), hogy a főépületbe járulhasson, a parancsnokok elé. Ha megrovásról van szó, azt úgyis az udvaron intézik, mindenki szeme láttára.

Thasiatus kopogott, mielőtt belépett. Lopva körülnézett az épületben. Semmiben sem különbözött az ő barakkjaiktól, tán annyiban, hogy a terem végében egy nagy asztal állt, s azon sok irat, papír, térkép. Az asztalhoz sétált, ott meghajolt és Chlorusra nézett.

- Nem sietett nagyon. Na mindegy. A maga dolga. - szólította meg flegmán a katonát Chlorus, s elé dobta az erszényt, melyben a pénz volt, s réztáblát, a honesta missiot. - Elmehet.

Thasiatus állt szótlánul az asztal előtt, s nem tudta, miről van szó. Mi az, hogy elmehet? Ugyan miért mehetne el?

A lovas bambán figyelte az arcát.

Nem érti? Leszerelt, ember, oda megy ahova akar, mától szabad ember, római állampolgár, s azok lesznek gyermekei is, ha peregrinusjogú asszonnyal kel egybe.

A katona megfogta az erszényt és a táblát, melyre szabadsága volt felróva, megfordult és elhagyta a termet. Kilépett a hidegbe, s nem tudta, mit csináljon.

Egész életében katona volt, számára nem létezik más életforma, mint a hadviselés. Kiskorából emlékezett egy kihalt tájra, erdők közti kis falura, melyben szülei éltek, egy lázadásra, melyben meghaltak, s arra, hogy az Állam magához vette, s katonát faragott belőle. Majd pedig ide került, nem is tudja mikor.

Most mindennek vége, el kell mennie. Hová és merre? Ez a kérdés foglalkoztatta, miközben ott állt az ajtó előtt, mely kinyílt, kibújt rajta a lovas, s majdnem fellökte. - Ön civil, kérem távozzon!

Bement a barakkba, melyben élete nagy részét töltötte, álomra hajtotta fejét, s melyben álmodozott arról, hogy egyszer családot alapít, apa lesz és földet művel. Most ezek az álmok valóra válhatnak, s ő félt tőlük.

Az ágyán alvó katona felkelt, miközben pakolta a holmijait.

- Mi történt, barátom? - kérdezte, és felült az ágyon. - Csak nem elbocsátottak?

- Igen, megkaptam a leszerelő levelem, de nem tudom, ez most mit jelent. Nem tudok olvasni. - nyújtotta oda a réztáblát.

A katona figyelmesen szemlélte, eltartott vagy két percig, míg a három sort kiolvasta, majd boldogan, vigyorogva nézett Thasiatusra. - Hát öregem, gratulálok, nemcsak szabad vagy, a pénz is a tiéd, ami az erszényben van, de egy kis földet is kapsz Scarbantia mellett, majdnem ott, ahol születél!

Erre már Thasiatus szeme is felcsillant. Van hová mennie, s van mit csinálnia! Akár indulhat is.

A többiek is felkeltek a beszélgetésre, elbúcsúztak tőle. Boldog volt, s úgy érezte, végre van értelme az életének. Eddig is volt értelme, csak az nem őt szolgálta. Most a maga ura lehet.

Elhagyta a barakkot, még egyszer visszanézett, majd a pajtába ment, ahol egy lovat kellett hogy adjanak neki. Kapott is egy szép barnát, épp most kovácsolták, mint hallotta. Kivezette a pajtából, megkapta a fejadagját, melynek ki kellett tartania estig. Minden éjjel meg tudott állni a limes mentén, így hét nap alatt el kellett érni Carnuntumig, ahonnan már mindössze csak egy nap járóföld Scarbantia.

Boldogan lépkedett lova mellett egészen a kapuig, amit szélesre tártak neki, majd felpattant a lova hátára, integetett társainak, akik jókívánságokat kiabáltak neki a limes védőbástyája mögül.

Az út nem volt kitakarítva, mely északnak tartott, így csak lassan tudott előre haladni, fél óra után ért el Eravisci határára, melynek környékén sok pannon falu állt. Sűrű köd ereszkedett a tájra, s egyre hidegebb lett. Összehúzta magán köpenyét, begyűrte feneke alá, hogy minél jobban védje a fagytól.

Némaság uralta a tájat. Messze elnézett keletre, a Danuvius mellette kígyózott. A limes itt messze elkanyarodott a folyótól, nyugatabbra állt a sánc. A pannon törzsek feladata volt, hogy egy esetleges támadás alkalmával értesítsék a római alakulatokat.

A köd itt mintha egyre mélyebb és mélyebb lett volna. Majd füstszag keveredett bele. Egy idő után a köd füstfelhővé vált, s ahogy áthatolt rajta a szem, úgy pillantotta meg Thasiatus a tüzet, a gomolygó füstfelhőt, mely az egyik falu felől jött.

- Ez nem gyerekjáték, itt valami történt! – mondta magának félhangosan, s megsarkalta lovát, egyenesen a falu irányába vágatott. Nem haladt előre sokat, mikor a füst mögött lovas alakokat látott meg akik feléje tartottak. Sokan voltak, jóval többen annál, mintsem ő egyedül szembezállhatott volna velük. És ahogy közelebb és közelebb értek, mind több tűnt elő a füst és köd keverékéből.

Lassan behúzódott egy vastag tölgy mögé, mely az út mellett állt magányosan, s figyelte a barbárokat.

- Jazigok! – sziszegte fogai között. Felismerte őket, hiszen annyira jellegzetesen öltözködtek, ilyenkor télen kiváltképp. Bundában voltak, melyek csíkokban lógtak le testükről, fejük köré szövetszalagok csavarva, fegyverük hajító lándzsa, kard és némelyik hátán íj. Nagy tagbaszakadt emberek voltak, lovaik is nagyok, mintha az alvilágban tenyésztették volna ki őket.

A menet élén egy hosszúbajszos, őszülő lovas állt, aki a törzsfő lehetett. Megállt a menet, mintha megdermedtek volna. Egy fiatal fiú vágatott a törzsfő mellé és valamit súgott neki, majd kezével Thasiatus irányába mutatott. Ekkor mindenki arra nézett.

Thasiatus rájött, leleplezték. Nyílvevesszők fúródtak a fa törzsébe, egy pedig a feje mellett suhant el egy ujjnyira. Nem volt más választása, menekülni kellett, mégpedig arra, amerre jött. Lussoniumban a helyőrség majd elbánik a jazig csapattal. - gondolta, s vágatásra kényszerítette lovát, aki először csetlett botlott a nagy hóban, majd megszokva annak magasságát, vágatott, mintha sima úton futna. Utána pedig üldözői. A barbárok lova jóval nagyobb volt és erősebb, így egyre közelebb kerültek Thasiatushoz.

- Vágtass, az életünk múlik rajta, hallod, vágtass! – súgta lova fülébe, egészen közel hajolt annak fejéhez, hozzá simult, szinte egybeolvadt a lóval. Nyílvevesszők záporoztak körülötte, de segítségére volt a nagy köd, nem tudták jól célba venni, hiába értek egyre közelebb és közelebb.

Negyed óra vágta után tűnt fel a két őrtorony, s rajta a katonák. A jazigok egyszerre lemaradtak, s bevárták egymást. Mikor Thasiatus a kapuhoz ért, a katonák meglepetten nézték, s csak nagy sokára nyitották ki a kaput.

- Jazigok! Itt vannak a fal alatt, csak a köd elrejtí őket. – kiáltotta körbe lihegve, s vizet kért. A katonák rémülten futkároztak ide-oda a falon, de a jazigokat csak nem tudták kivenni a sűrű ködben. Néhányan kételkedtek is Thasiatus szavaiban, azt hitték, egyszerűen nem tud elszakadni a katonaléttől, de a többség hitt neki.

Öt perc alatt készen állt a lovas egység, mely kitör a limes mögül, s megív a jazigokkal. Mintegy százötven lovas állt készenlétben, várva a kapu kitérését.

Mikor Chlorus kiadta a parancsot, és a kapuk kitértek, kivágtatott a sereg és félkörívben körbeállta a kaput. Egy két jazig lovas elő-elő tűnt a köd mögül, a folyó előtt, majd megint eltűnt. Így távolodtak el a kaputól az ala tagjai, mikor nyílzápor érte őket. Erre igazán nem voltak felkészülve, sokan elestek közülük, mert nem emelték fel idejében a pajzsukat.

Ekkor a Danuvius jegéről harminc jazig lovas rontott elő, s elvágatott déli irányban a limes mellett. A falon a katonák nyílzáport zúdítottak rájuk, de csak ha fél tucat leesett lováról, a többi tovább vágatott. A római lovascsapat pedig utánuk. Nem sokan maradtak a kapu előtt, húsz lovas, egyel

se több, s bebocsátást kértek a limes mögé. A kapu kitérült, a lovasok lassan elkezdtek bevonulni.

- Ez csak egy portya lehetett, nem volt több harminc lovasnál. – mondta az egyik katona a kapuőrnek.

- A mieink játszva legyőzik őket. – fűzte hozzá a kapuőr, mikor az utolsó lovas is bevonult. Be akarta csukni a kapu jobb szárnyát, mikor nyilvánvalóan fúródott mellkasába. Elvágódott a havas földön, vére kifolyt és vörösre festette azt.

Senki sem vette észre a nagy röhögések közt, hogy mindkét kapuőr elesett. Thasiatus eszmélt fel, hogy a kapu még mindig nyitva állt. Lefelé futott őrhelyéről (ott állt, ahol reggel kezdett) és kiabált a katonáknak, akik visszafordították lovaikat és a kapuhoz rohantak. Ekkor már késő volt. A folyó jegéről sorba tűntek fel a jazigok, lenyilazták a lovasokat és áttörték a kapu bal szárnyát is. A római katonák örült kiáltásokkal rohantak ki a sáncok mögül, ugrottak rá a jazig harcosokra, akik lovaikról mézárólták a katonákat.

Hamar lángba borult a pajta és jó pár barakk is, sűrű füst borított mindent, csípte a katonák szemét. Sorban estek el az emberek, leginkább római katonák, majd miután feleszméltek, a jazigok.

Thasiatus az egyik jazig lovának mellkasába döfte lándzsáját, mire az leesett róla s végighempergőzött a véres hóban. Erre előkapta kardját és a jazig nyakába döfte. De ekkor hátulról érte támadás, amit páncélja felfogott ugyan, de a jókora csapás kiverte kezéből kardját. Megfordult, s egy gyalogos jazig állt vele szemben, állig felfegyverkezve.

Thasiatus megvárta, míg a jazig lándzsáját előre tolva megtámadta, ekkor oldalra lépett, kikapta öve alól törét, fordult egyet a lándzsa vonalán és ellenfele szívébe vágta a fegyvert. Az nagyot nyögött a fájdalomtól, majd holtan esett össze.

Mind több és több holttest feküdt a hóban, s a jazig harcosok csak nem akartak elfogyni. Thasiatus még kettővel megküzdött, az egyik megvágta a bal vállát, amitől lelassult, de még harcképesen állt a lábán. Épp ellenfelet keresett, mikor észrevette, hogy a főépületbe betörték a jazigok, s egyedül Chlorus veszi fel velük a harcot, segítségére sietett. Kardját az egyik hátába döfte, majd miután az elesett, a másik fejét választotta el testétől. Egyre többen és többen támadtak rájuk, a római katonák egyre fogytak. Hogy honnan került elő annyi barbár harcos, senki sem tudta. Mintha maga az Alvilág küldte, ontotta volna őket. S a maroknyi római harcosnak nem volt sok esélye. Bátran harcoltak, mígnem elestek, fejük a földbe fúródott, testükön lovak tapostak.

Két harcos állt már csak a lábán: Chlorus és Thasiatus. Hátukat egymásnak vetették, így kaszabolták ellenfeleiket. S ekkor kapott nyilat Thasiatus. Térde fölött fúródott húsába, égető fájdalom kígyózott végig testén, szeme előtt fekete csíkok cikáztak, megrogyott, ekkor kapta a karddöfést gyomrába.

Vér buggyant ki ajkán, de talpra állt, utolsó erejével támadója mellébe döfte a kardot, melyet többé nem tudott kihúzni. Üvöltött, mint egy őrült, torkából rekedtes halál sikoly szakadt fel.

Ekkor érkeztek vissza a római csapat lovasai. A jazigok meglepődtek, vágására fogták lovaikat, ki erre, ki arra rohant, némelyek ki a kapun, mások Pannonia Inferior szívébe.

Thasiatus térdre rogyott, nem kapott levegőt. Körülnézett, mielőtt szemére véres függöny nehezült volna, s látta mellette vérbe fagyva Chlorus testét, társai hulláját.

Páncélja alól elővette elbocsátó levelét, mely tiszta vér volt. Egy ideig nézte, majd megcsókolta. S a csókkal kilehelte lelkét. Holtan omlott le teste, vére áztatta a földet, s szíve nem dobogott többé.

De szabad volt. És római.

Nagy Balázs:

Purgatórium

Őrült lárma, fékcsikorgás, apokaliptikus hangulat, kiáltások a füstös levegőben, vér és izzadság keveréke folyik a számból, majd mérhetetlen sötétség borul rám.

Majd az ébredés.

Hátamat nekivettem egy mohás fatörzsnek, épp az északi oldalának, éreztem, amint bőröm szinte egybeolvad a puha növényvel, mely már a világ kezdete óta él, növekszik.

Mióta is?

Nem tudtuk a választ, mint ahogy azt sem, miért pont mi, és más miért nem. Tüdőnket teleszívtuk a friss levegővel, s az szinte vágta, feszítette. Szemünk nem érzett még ily erős fényt, hunyorogtunk, pilláinkat folyamatosan lecsuktuk. Nem hittünk a látványnak, mi elénk tárult.

Mintha egy olyan világba kerültünk volna, ahol még mindenben friss élet mozog, s mégis olyan ősi-nek tűnt. Szakadt ruháimra néztem, mely cafatokban lógott elnyűhetetlen bőrömről. S fáztam. Hideg volt.

A többieket figyeltem, szemükben kétségbeesést láttam. Ugyanolyat, mint amilyen az enyémben bujkálhatott. Mi történhetett a világgal?

Fiatalok voltunk, előttünk állt az élet. De nem számoltunk a kataklizmával, vagy minek is hívjam. Ilyennel semmi esetre sem. Az emberekből kiveszett a vallásosság. Nem hittünk egy tisztító tűz eljövételében. Mely aztán minket megkímélt. Négy embert. Vagy minket sem?

Olyan négy embert, akik nem voltak épp tiszta szívűek.

S mikor a fényesség végigvonult a világon, mi nem borultunk le a földre. Szembenéztünk az Úr lehetőségével, mely pusztítóbb volt, mint bármely vírus. És immunisak voltunk rá. Hatmilliárd ember borult térdre a világ minden táján. S elpusztultak.

Hogy mi volt a célja velünk Istennek, nem tudtam. De azt igen, hogy megtetszett neki az a bátorság, erő és esztelenség, mit szívünk magában rejtett. Feladtunk mindent, nem volt semmink, nem volt hitünk, saját létezésünkben is kételkedtünk. Homályban, ködben és árnyban vezetett utunk, mely a felnőtté válásban teljesedett ki. És emberek lettünk. Az emberek. Talán az utolsók.

Oly sok nemes lélek esett el, szállt lelke magasabb szférába, vagy éppen a pokol mély bugyraiba ereszkedett alá.

A hullám végigvonult, s mi eszméletlenül feküdtünk az avarban. Mennyi idő telhetett el, nem is tudom. Aludtunk. Mélyebben, mint valaha. Álomtalanul.

Testünk, akár egy romba dőlt oszlop hevert, s várta, míg új életre kél.

Az idő folyt tovább. Évek, évszázadok tűntek el, vagy épp csak napok, órák.

Én keltem először. Szétszórva feküdtünk, mint egykoron Karthágó romjai. Jól emlékszem, én voltam az első hang, mely így szólt:

- Élünk!

S virágok nyíltak fejünk felett, madarak csiviteltek a zöldben. Megindult az élet. S sorba keltek a többiek. Álmosan nyújtózkodtak, mint régi reggelen, egy letűnt világban, párnák közt, paplan alatt.

Senki sem szólt, hisz nem volt értelme. Sejtettük, mi történt, hogy mindenkit elvesztettünk. Mindenkit, akit valaha is szerettünk.

Támasztottam a vén fa törzsét. Hátamon hangyák másztak fel s le, mégsem éreztem semmit. Semmit.

Nem volt bennem sem félelem, düh, fájdalom vagy épp szomorúság. Abszolút ösztönlényekké váltunk. Szemem az égre emeltem. Madarak szálltak a magasban, fejünk felett köröztek. Figyeltek. S attól a perctől kezdve mindig magamon éreztem vizsla tekintetük.

Majd tovaszálltak.

Rés nyílt a fellegeken, s fényt bocsátott alá a Mindenható. Néztük, s mosolyogtunk.

Papírlapok lángoltak, s repkedtek a fák fölött. Vörös lett az ég alja, s elégedetten néztük.

Az emberi értelem millió szeletje szállt a szélben. Csak egy könyv zuhant le tehetetlenül, egészben. A biblia.

Nagy port vert, ahogy leesett, kinyílt az első oldalon. Üres volt. Tovább lapoztam, de egyetlen betűt sem láttam. Felemeltem, s magasra tartottam. Lapjai közül vér csorgott, s folyt egyre lejjebb testemen, le a földre, mely beitta. S a helyén magas fa emelkedett, melynek arany levelei között gyémánt almák nevelkedtek.

Egyikőnk szakítani akart belőle. Kinyújtotta kezét, majd visszahúzta. Egymásra néztünk, ismét nevetünk. Arcunk eltorzult, a földön hemperegtünk a mocsokban. Onnan csak feljebb jutunk. Vagy még mélyebbre?

- Nem, Uram, nem kell a gonosz tudása. Mi emberiség volt, nem lesz többé. Csak mi.

Elhagytuk a fát, melynek fénye kialudt, s elszáradt. Tövisbokor lett belőle, melyben kígyók tanyáznak a világ végeztéig.

Négyen voltunk. Éhesen. De nem ételre vágytunk, hanem emberi szóra. Beszélni kezdtünk, mindenki a maga nyelvén, lassan és kínkeservesen. Mígnem elmaradt az élő szó.

A Nap nem nyugodott le. Fel sem kelt. Körtáncot járt az égen, mindig magasán, fényesen. Így telt el az első nap.

Fáradhatatlanok voltunk. Mit az egyik gondolt, értette a másik. Volt erre egy szó: telepátia. Mit az emberi agy megálmodott, mi vittük véghez. A homo sapiens kihalt. Már csak mi léteztünk?

Magasabb célok, magasabb értékrend. Eldobtuk Freud, Nietzsche és Marx tanait. Hisz a világ halott, melyre ők filozófiájukat építették. Nincs társadalom, nincs ember.

Mi vagyunk.

Városok mellett haladtunk el. Sivár és pusztaság volt minden torony. Üvegpaloták oldalait inda nőtte be, s rajtuk majmok parádéztek boldogan. Végre az övék a világ. Megérdemelték.

Mezítláb voltunk. De lábunk nem sérült, s vérünk nem folyt. Sebünk, mi lett, behegedt. Az idő állt.

Mintha mozdulatlanágba dermedt volna a világ: de csak bennünk. Ha kedvünk volt, vizet ittunk, pedig nem szomjaztunk. Ha kedvünk volt, leültünk, de nem voltunk fáradtak.

S megijedtem. Mi van, ha...? Szívemhez nyúltam, s az nem dobogott.

Halott lennék? És ők is hárman? És ez a túlvilág?

Sírni kezdtem, hang nélkül, könny nélkül. Felszabadultam. Lelkem kiszabadult testemből, láttam magam alatt a purgatóriumot. Már csak három lélek várta az ítéletet. Az emberek már csak rosszak és jók lennének? A világ így megváltozott?

Egyedül álltam Szent Péter előtt. S beléptem a mennyországba.

Juhász Valéria 14 éves

Ő és én

Sűrű köd ereszkedett a tudatomra. A valóság képei elvesztek, szertefoszlottak. Tudtam, ébren vagyok, de mégis álmodtam. A mese nem az a megszokott, hideglelés rémtörténet volt mint általában. Fantáziám legkedvesebb, leggyönyörűbb alakjai álltak előttem és én hallgattam meséjüket mint egy kisgyerek hajdan az ősök tábortüze körül.

És az álom megelevenedett, nem történet volt többé: velem együtt élt, érzett, lélegzett. Talán meg kellett volna rémülnöm ettől az idegen álmoképtől. Még sem tettem. Elébe mentem és régi barátként üdvözöltem. Láttam magamat kívülről. Harcosok mellett álltam, de ők sem a megszokott tökéletes héroszok voltak. Kígyók tekeregtek rajtuk, a hajukban és a különös figurák nem féltek tőlük. A kígyók fegyverként növelték erejüket. Tudták, hogy nem fogják őket megtámadni, hiszen a kígyók ők maguk voltak. A harcosok nem féltek attól, hogy önmaguk legyenek. A harc sem emberek ellen folyt. Sötét árnyakat üldöztünk és saját démonainkkal végeztünk velük.

Ekkor a fekete, képlékeny masszából feltűnt egy alak, egy tigris. Kígyók hada vonaglott, ágaskodott rajta. Ugyanúgy használta fegyverként saját árnyait mint a többiek, de mégis másképpen. Nem félt a haláltól, sőt elébe ment, kihívta maga ellen. Tébolyult tűz égett a szemeiben. Az sem érdekelte, hogy a végzetet az ellenség vagy egy barát keze által éri-e el. Egyedül akart szembeszállni a világgal.

Megrémültem. Éreztem a tigrist. Fájdalmát, gyötrelmét vele együtt éltem át. Tudtam, szólni akar, beszélni, de nem képes rá. Senki nem akarta tudni, hogy mi van a dühöngő vadállat állarca mögött. Fulladoztam. Nem saját, hanem másvalaki könnyező, elfúló kiáltásaitól.

A tigris egyre közelebb ért hozzám. Nyomában a halál, a pusztulás és az a fájdalom maradt, amit képtelen volt lerázni magáról. Azt hittem, én leszek a következő. Széttép és én sem leszek más, mint iszonyatos múltjának egy darabkája. A hatalmas, gyönyörű vad vicsorogva, dühösen közeledett felém. Mancsaival előttem hadonászott. Védekezni akartam, elfutni, de csak álltam előtte dermedten a halálra várva. Aztán váratlanul a lábaim elé lépett. Térdemhez dörzsölte a fejét, mintegy követelve, legalább én szeressem őt, vigyázzak a lelkére, hallgassam meg. Megsimogattam a fejét és ő egy kismacska őszinte örömevel dorombolt. Néztük és éreztük egymást.

A csata közben eltűnt, beleolvadt az érdektelenség homályába. Már csak ketten voltunk: ő meg én, és közösen kitöltöttük a világot. A közös kis világunkat. Üres fecsegésre sem volt szükségünk. Szavak nélkül is értettük egymást tisztán, bensőségesen.

Ekkor a semmiből egy árny lépett közénk, eltakarva előlünk a napfényt, a meleget, egymást. A tigris visszaváltozott úzott vaddá, ismét harcolt. Magáért, értem, kettőnkért. Nem segítettem neki, azt hittem ez a saját harca, saját démonai ellen. De ez a szörny testet öltött és önállóvá vált a szemünk láttára. A tigris vadul harcolt, majd egyre fáradtabban, reménytelenül. A démon fojtogatni kezdte és én vele együtt szomjaztam a levegőre. Ekkor megértettem végre Egymáshoz tartozunk, nem élhetünk a másik nélkül. Fájdalomban és örömben egyaránt osztozunk, hiszen egyek voltunk, vagyunk, leszünk, az idők végezetéig. Két külön test, de egy a lelkünk, ez köt össze minket.

Elkéstem. A tigris feladta a harcot. Megvárta, hogy a szörny a közelébe érjen. Fejet hajtott előtte. Kiabáltam: Ne tedd!

Meghalt. Ott feküdt megcsonkítva, holtan. Álltam és néztem az élettelen testet. Hirtelen én is ugyanolyan hideg és élettelen lettem, megfagytam. Jeges könnycseppek mázolták arcomon a koszt. Elestem, haldokoltam. Halott voltam már akkor is, amikor megszülettem. Talán nem is éltem soha, egészen addig, míg nem találkoztam egy ragadozóval, egy vadállattal, akiben több érzés, megértés, törődés volt irántam és másík iránt, mint azokban, akik ezt fennen hangoztatták. Elsötétült a világ.

Ott tértem magamhoz, ahol a meseszépnek ígérkező álom elragadott. Reszkettem a fájdalomtól.

HÁBORÚ

Halál és vér fertőzi a világot,
mindenhol elkeseredett kiáltások.
Mikor az álmok kettétörnek,
mikor az Élet már csak álomnak tűnhet.

Mindig volt és mindig lesz
sőt, utóbb már venni is lehet.

Sértő a közöny, és ijesztő a félelem,
mi befészkelte magát a lelkekbe.
Senki nem hisz már a meséknek
ez lehet az, amit úgy hívunk: a Végzet.

Kísért a múlt és homályos a jövő,
ez az amit magával hoz a háború:
a Fertő.

ÁLARC

Elrejttem mögé magamat.
Nem akarom, hogy lássák az arcomat!
Mint a márvány, olyan jeges mindenem.
Nem hagyom el, nem tehetem le,

A tükrök molyette lepedők alatt
lógnak a falon.
Ha meglátom benne magam, a
szégyentől megfulladok.

Hisz akkor meglátnák a lényegét.
Palást ez mibe beteg ember rejti heges testét,
Szégyenli a nyomokat, melyeket valamikor
otthagytak a lelkén.

Mint izzó parázs a bőrt úgy égeti a
kín a lelket
Nincs rá gyógyír nincs ellenszer.
Istenem! Segíts ki még egyszer.

Nem bízhatok már sem ismerősben sem barátban,
Egyedül kell kiutat találnom a magányban.

Paksi Tükör

tartalom

- 1 Kossuth Lajosról, Jámbor Pál ürügyén
(Beregnyi Miklós)
- 4 Kossuth Lajos kormányzóelnökké választása
- 6 A Habsburg ház trónfosztása – "április 14-ke"
- 7 Palágyi Menyhért emlékezete (Gacsályi József)
- 11 Paks történeti emlékei II. (Beregnyi Miklós)
- 20 Kapcsolatok – Milován Sándor és Czébely Imre
megnyitó beszédei
- 23 "Zengd magyar nemzetünk" (Harangozó Imre)
- 28 Az olvasás évről (Gutai Istvánné)
- 30 Jubileumi ünnepség a PA Rt.-nál (Beregnyi Miklós)
- 31 Látogatásunk Illyés Gyulánál (Oláh Zoltán)
- 32 Kuti Horváth György könyvéről (Oláh Zoltán)
- 35 Oláh Zoltán: A halál vallomása, Fohász
- 36 Gáts Krisztina NAPjai - könyvismertetés (Oláh zoltán)
- 37 Dechant Antal megnyitó beszéde
- 38 Napsugárszínű NAPjaim (Pétersz Mária)
- 41 Paksi költők versei
(Mukli Petra, Majoros Irén Erzsébet, Ullein Csaba,
Szarka József, Jankovics Andrea, Kuti Horváth
György, Miszlai Gyula, Rác Diána, Farkas Margit,
Bajtai András)
- 47 Irány Elézium (próza) (Nagy Balázs)
- 52 Purgatórium (próza) (Nagy Balázs)
- 54 Ő és Én (Juhász Valéria)

H E L Y R E I G A Z Í T Á S

A Paksi Tükör 2002. október 3-ai számának 5. oldalán megjelent "Lázár Ervin első Kossuth-díja" című írás Oláh Zoltán munkája, a cikk alá tévesen került Beregnyi Miklós neve. A hibáért elnézést kérünk Oláh Zoltántól és a kedves olvasótól. (Szerk.)

PAKSI TÜKÖR

Irodalmi-művészeti és helytörténeti szemle

IX. évfolyam, 4. szám, 2002. decembere

Szerkeszti a szerkesztő bizottság

Felelős szerkesztő: Beregnyi Miklós

Rovatszerkesztők:

Lovásziné Anna, Györffy József, Szabó Péter, Szarka József

Tördelés: Törökné G. Judit

Kiadja: a Jámbor Pál Társaság

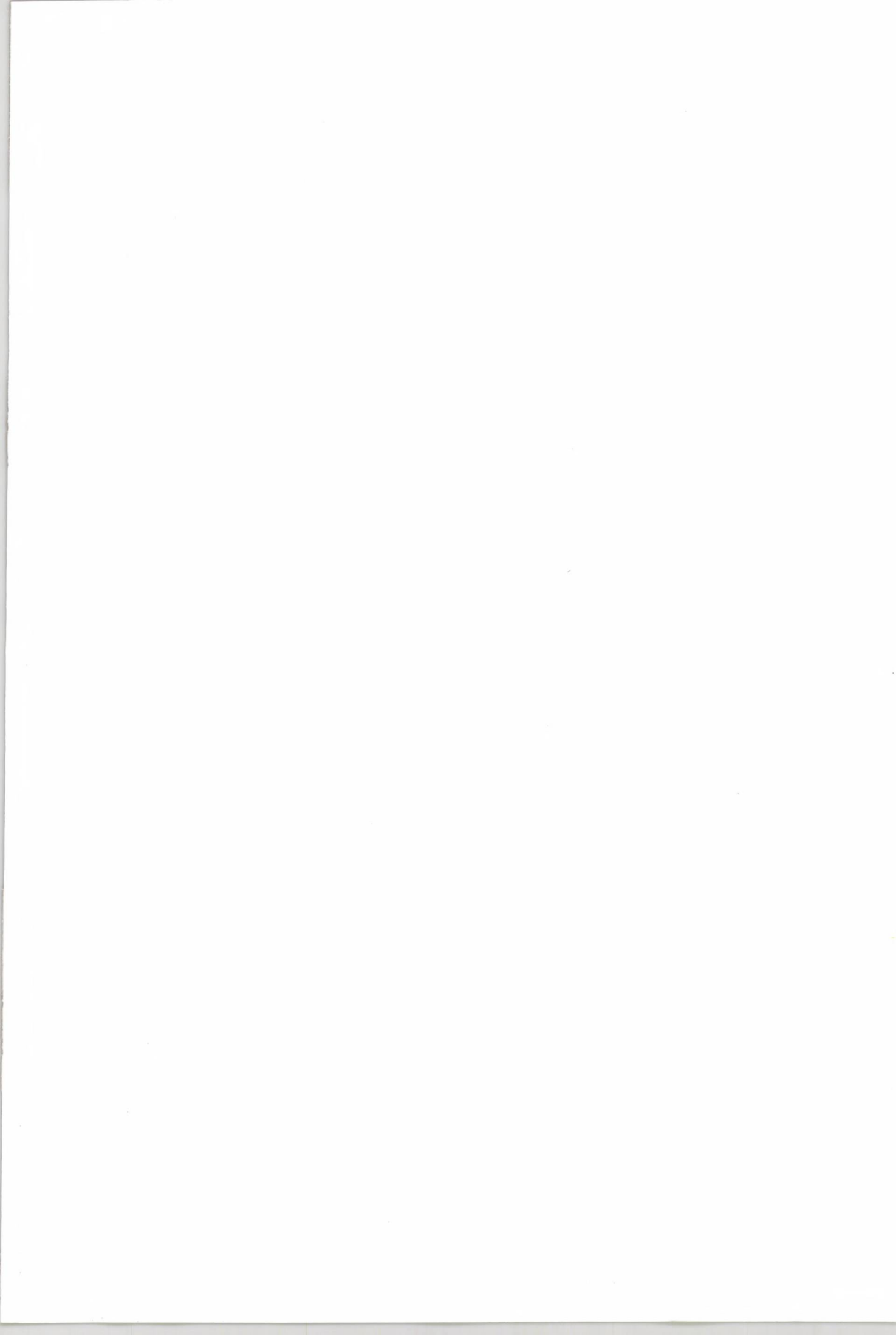
Felelős kiadó: a JPT elnöke

Készült: PA Rt. Nyomda 2002/2074. sz.

Felelős vezető: Slonczki István

A szerkesztőség címe: Paks, Városi Könyvtár, Villany u. 1.

HU-ISSN: 1218-2109

Debrecen, Református Nagytemplom, előtérben a Kossuth szoborral

(Fotó: Beregnyei)